

Diàleg entre l'escriptor i
els lectors joves

Junil a les terres dels bàrbars

Joan-Lluís Lluís

Departament de Filologia Catalana (UV)
Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (UV)
i la col·laboració de:
Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació (UV)

CENTRES PARTICIPANTS

IES ALBAL (ALBAL)

IES ALMENARA (ALMENARA)

IES ALPUENTE (ALPUENTE)

IES BEATRIU CIVERA (ALDAIA)

IES CÀRCER (CÀRCER)

IES DIDÍN PUIG (GUADASSUAR)

IES ENRIC SOLER I GODES (BENIFAIÓ)

IES LA FOIA DE BUNYOL (BUNYOL)

IES FRANCESC RIBALTA (CASTELLÓ)

IES JOAN BAPTISTA PORCAR (CASTELLÓ)

IES JOSEP M. PARRA (ALZIRA)

IES MALILLA (VALÈNCIA)

COL·LEGI *NUESTRA SEÑORA DE LOS DESAMPARADOS* (IBI)

COL·LEGI *PÍO XII* (VALÈNCIA)

COL·LEGI PUREZA DE MARÍA-CID (VALÈNCIA)

IES LA VALLDIGNA (TAVERNES DE LA VALLDIGNA)

IES REI EN JAUME (ALZIRA)

ESCOLES SANT JOSEP (VALÈNCIA)

IES SANT VICENT FERRER (ALGEMESÍ)

IES SANT VICENT FERRER (VALÈNCIA)

IES SEDAVÍ (SEDAVÍ)

IES TAVERNES BLANQUES (TAVERNES BLANQUES)

IES VICENT SOS BAYNAT (CASTELLÓ DE LA PLANA)

ÍNDIX

I. A LES PORTES DE LA BIBLIOTECA DE NYALA

1.1. APUNTS BIOGRÀFICS	6
1.2. OBRA PUBLICADA	8
1.3. JOAN-LLUÍS LLUÍS I L'ESCRITURA	10

II. COM A NOUS FUGITIUS A LA RECERCA D'OVIDI

2.1. ENTORN DE <i>JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS</i>	17
2.1.1. <i>Ressenyes</i>	17
2.1.2. <i>Entrevistes</i>	46
2.1.3. <i>Material audiovisual</i>	74
2.2. <i>JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS</i> : LA SINOPSI	75
2.3. <i>JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS</i> : ANÀLISI DE L'OBRA	76
2.3.1. <i>Paratextos</i>	76
2.3.1.1. Títol	76
2.3.1.2. Citacions inicials i finals	77
2.3.1.3. Els títols dels capítols	79

2.3.2. <i>Tipus de narrador</i>	79
2.3.3. <i>Temps</i>	81
2.3.4. <i>Espai</i>	82
2.3.5. <i>Personatges</i>	82
2.3.6. <i>Temàtiques</i>	84
2.3.6.1. El viatge	84
2.3.6.2. La frontera	89
2.3.6.3. La invenció del llibre com a objecte: sobre la lectura i l'escriptura	92
2.3.6.4. Junil i la situació de la dona	94

III. ESCRIURE, UN AFER HUMÀ

3.1. EL BLOG DEL DIÀLEG	98
3.2. TERTÚLIA DIGITAL DE TWITTER (I INSTAGRAM O TIK TOK)	99
3.3. CONCURS DE RELATS	99

I. A LES PORTES DE LA BIBLIOTECA DE NYALA

1.1. APUNTS BIOGRÀFICS

Joan-Lluís Lluís naix a Perpinyà el 29 de juny del 1963. De família modesta, el seu pare havia nascut a Morellàs (Vallespir), tot i que més tard viu a Llagostera (Gironès). La mare era de Cassà de la Selva (Gironès). Joan-Lluís Lluís creix al Voló (Rosselló) i de molt jove, amb tot just tretze anys, pren consciència de la seua vocació d'escriptor. Per bé que en aquells anys estudia i escriu en francès perquè el català estava

exclòs del sistema escolar, a partir dels setze anys comença a desenvolupar i a recuperar la seua identitat catalana. Fins als vint anys, només parla en català amb el seu pare, i es tracta d'un català empobrit i rudimentari. Després de cursar els estudis secundaris a Ceret (Vallespir) i a Perpinyà, es llicencia en Història de l'Art a la Universitat Paul-Valéry de Montpeller.

L'any 1987 viu, durant un any, a Prats de Molló com a objector de consciència al servei militar. La novel·la *El dia de l'ós* (2004) té com a escenari, justament, el poble on passa aquesta temporada. Passat aquest any comença a treballar a la redacció del setmanari *El*

Punt Catalunya Nord, que s'havia creat dos anys abans. Després de la desaparició del setmanari, continua col·laborant al diari *El Punt* com a corresponsal a la Catalunya Nord i a França. Col·laborador, també, de la revista *Enderrock*, escriu lletres de cançons per als grups Blues de Picolat, Casellas Sextet Folk, Sol i Serena i Joanjo Bosk. Juntament amb Pascal Comelade signa, el 1998, el «Manifest revulsista nord-català». Des de l'any 2005 treballa a la Casa de la Generalitat a Perpinyà com a responsable del servei de Llengua i Cultura.

Joan-Lluís Lluís s'estrena com a novel·lista l'any 1993 amb *Els ulls de sorra*. A aquest títol, el segueixen les obres *Vagons robats*, del 1996, la novel·la eròtica *Cirera*, del 1997, i *El crim de l'escriptor cansat*, del 2000. Amb *El dia de l'ós* obté el Premi Joan Crexells de l'any 2004 i, amb *Aiguafang*, el Premi Crítica Serra d'Or de novel·la del 2009. Per *Les cròniques del déu coix*, il·lustrada per Perico Pastor, guanya el Premi Lletra d'Or de l'any 2014. El 2016 publica una nova novel·la, *El navegant*. El desembre de 2017 guanya el

Premi Sant Jordi de la Nit de Santa Llúcia amb la novel·la *Jo soc aquell que va matar Franco*, que, en paraules de l'autor mateix durant el lliurament del premi: «Parteixo de fils que de

vegades entren en estat d'hibernació o es perden. La idea de *Jo soc aquell que va matar Franco* va néixer una vegada que era d'excursió al Canigó, molt abans de pensar que escriuria en català, i vaig llegir una placa gravada en un monticle on deia: “Malfia’t de la història. Somia-la i refés-la”. Molts anys després vaig descobrir que aquelles paraules eren de Pere Quart. Trobo fascinant el concepte de somiar la història per refer-la. La

literatura té el poder de canviar els fets que han passat. Podríem dir que la meua novel·la intenta desmuntar aquella teoria de psicologia social anomenada ‘conformisme històric’ segons la qual allò que ha passat havia de passar».

Com a membre del col·lectiu literari Emili Xatard, el 1995 publica l’obra col·lectiva *Perpinyhard*. També és autor d’una important obra narrativa i, d’aquesta manera, l’any 2003 obté el Premi Joan Coromines pel «pamflet» *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos*, on realitza, amb to didàctic, una crítica incisiva de França i de la seua pròpia concepció com a «país perfecte». *Pascal Comelade i Arsène Lupin. Les proves irrefutables d’una enginyosa mistificació*, del 2005, o el *Diccionari dels llocs imaginaris dels Països Catalans*, del 2006, són altres títols de l’autor. A *Xocolata desfeta*, aparegut el 2010, Joan-Lluís Lluís elabora un complet, ambiciós i reeixit exercici d’estil, i *A cremallengua* és un «elogi de la diversitat lingüística».

Ha traduït del francès i de l’occità i té obres traduïdes al francès i a l’euscar. A *Lletres de batalla*, del 2014, també realitza l’adaptació del català medieval al català modern de textos de Joanot Martorell i Joan de Montpalau. L’any 2010 se li atorga el Premi Nacional President Lluís Companys «pel seu compromís social i literari en defensa de la personalitat, la llengua i els drets del nostre país».

Extret de la secció «[Biografia](#)» de la pàgina web de l’Associació d’Escriptors en Llengua Catalana. [Darrera consulta: novembre de 2023.]

1.2. OBRA PUBLICADA

Narrativa

- *Els ulls de sorra*. Barcelona: La Magrana, 1993.

- *Perpinyàhard*. Perpinyà: Trabucaire, 1995 [amb el col·lectiu Emili Xatard].
- *Vagons robats*. Barcelona: La Magrana, 1996.
- *Cirera*. Barcelona: La Magrana, 1997.
- *El crim de l'escriptor cansat*. Barcelona: La Magrana, 2000.
- *El dia de l'ós*. Barcelona: La Magrana, 2004 / Barcelona: Club Editor, 2022.
- *Pascal Comelade i Arsène Lupin. Les proves irrefutables d'una enginyosa mistificació*. Perpinyà: Mare Nostrum, 2005.
- *Diccionari dels llocs imaginaris dels Països Catalans*. Barcelona: La Magrana, 2006.
- *Aiguafang*. Barcelona: La Magrana, 2008.
- *Xocolata desfeta*. Barcelona: La Magrana, 2010.
- *Les cròniques del déu coix*. Barcelona: Proa, 2013.
- *El navegant*. Barcelona: Proa, 2016.
- *Jo soc aquell que va matar Franco*. Barcelona: Proa, 2018.
- *Junil a les terres dels bàrbars*. Barcelona: Club Editor, 2021.

Poesia

- *Salives*. Vic: Eumo, 2021.

Assaig

- *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos*. Barcelona: La Magrana, 2002.
- *A cremallengua*. Barcelona: Viena, 2011.
- *Els invisibles*. Barcelona: L'Avenç, 2020.

Portada de *Junil a les terres dels bàrbars* (2021), de Joan-Lluís Lluís, a càrrec de Club Editor.

1.3. JOAN-LLUÍS LLUÍS I L'ESCRITURA

LLUÍS, Joan-Lluís (2020): «“Tossuts de llengua” (Discurs d'acceptació del XVI Premi de Narrativa Maria Àngels Anglada)», *Núvol*, 04-I-2020. Disponible en línia a: <https://www.nuvol.com/llobres/tossuts-de-llengua-76409>. [Consulta: 12 novembre 2023].

Molt bon vespre a tots.

En principi quan he de parlar amb públic prefereixo fer-ho sense paper, però com que les paraules que diré avui tindran la sort de ser publicades, llegiré un text que he preparat. Espero que no us sàpiga greu.

Evidentment, primer de tot vull agrair de tot cor als membres del jurat que hagin pensat que *Jo soc aquell que va matar Franco* mereixia rebre el premi Maria Àngels Anglada.

Agraïment que amb ganes faig extensiu a l'institut Ramon Muntaner, a l'Ajuntament de Figueres i a l'Anna Ballbona per les seves belles paraules.

Em diuen que, ara, us tinc a tots uns vint minuts a la meva disposició, o sigui que m'incumbeix la responsabilitat que no tingueu la sensació, després d'aquests vint minuts, d'haver perdut el temps.

Per això em centraré en allò que em sembla més important en el fet d'escriure literatura, que és la llengua amb la qual s'escriu. La literatura és necessàriament filla de la llengua amb la qual s'escriu, ja que la matèria primera de la literatura són les paraules. Aquesta veritat pot semblar tòpica, però a vegades els tòpics són útils i necessaris. Sense llengua parlada o escrita no existeix, estrictament, cap literatura. Si perdés demà la facultat de parlar i d'escriure hauria de dedicar-me per força a una altra activitat. I poc importaria amb quina llengua, quan podia parlar i escriure, escrivia. No només hauria perdut la possibilitat d'intentar fer literatura amb la llengua catalana, sinó també amb qualsevol llengua del món, ja que totes les llengües tenen aptituds idèntiques per a la creació literària.

No existeixen llengües especialitzades, més susceptibles que d'altres de servir la literatura, ni tampoc, doncs, llengües menys capaces de produir literatura: es pot crear bellesa a partir de les paraules amb totes les llengües del món, sense excepció. A mi, aquest fet em tranquil·litza enormement, tot i que en la història de la humanitat no han faltat mai profetes del monolingüisme per afirmar que tan sols la pròpia llengua era apta a segons quins propòsits. I com que aquests profetes tendeixen a l'encop a reproduir-se i a repetir tothora les seves mentides, és important no cansar-se de contradir-los, explicant que totes les llengües poden parlar de tot, que totes les llengües poden ser eines d'especulació científica o filosòfica, que totes les llengües poden crear bellesa poètica i emocions narratives. Sense excepció.

També, doncs, ho pot fer la llengua catalana.

És clar. Ho sap tothom.

Ho sap tothom?

En realitat, no ho sap tothom.

El català és encara avui una llengua relativament ignorada al món, amb un grau de desconeixement de la seva existència inèdit en relació amb el seu nombre de parlants. Quina altra llengua, si més no europea, de nou o deu milions de parlants és avui tan poc coneguda com la llengua catalana? Cap, sens dubte. Diré de seguida el perquè d'aquesta anomalia: l'existència del català és menys coneguda perquè no és llengua de cap estat independent —i demano perdó als andorrans per aquesta afirmació, però Andorra, aïllada, no té el pes demogràfic suficient per imposar el nom de la seva llengua a escala internacional.

El fet que el català no sigui llengua d'un estat independent de dimensions, diguem-ne, mitjanes té conseqüències molt nefastes sobre la llengua, el seu ús i la seva percepció.

Ho veiem cada dia.

Sense sortir del camp literari, és evident que les traduccions del català a d'altres llengües, tot i haver augmentat notablement en els últims anys, són encara lluny de ser proporcionals al pes demogràfic i editorial d'aquesta llengua. Per exemple, en moltes llibreries d'Europa encara és més fàcil trobar novel·les d'autors islandesos que d'autors catalans. I recordo que el nombre total de parlants d'islandès supera de poc les 350.000 persones. Contra nou o deu milions pel català. L'islandès guanya. Perquè els islandesos, sortosament per a ells, tenen un estat i, per tant, la seva llengua apareix digna de ser emprada en tots els camps de l'activitat humana a peu d'igualtat amb les altres llengües d'estat. El català, no. El català sovint és percebut com una llengua *regional*, amb tots els prejudicis discriminatoris que suposa l'adjectiu *regional*.

El català serà una llengua considerada de debò seriosa a tots els efectes només quan existirà un estat independent anomenat Catalunya.

Aquesta consideració de llengua seriosa serà evident, llavors, al món sencer i, també, a Catalunya.

Perquè avui, a Catalunya mateix, entre parlants nadius i parlants nous del català existeix la percepció tenaç, malsana i mortífera, que és natural que el català cedeixi el pas a l'altra llengua oficial. Que l'educació exigeix que sigui sempre el català, i mai l'altra llengua, que cedeixi, que s'esvaeixi, que calli. Però no, l'educació no exigeix res d'això. O si l'educació exigeix alguna cosa és que un parlant respecti la *seva* llengua, que la respecti prou per no sacrificar-la com si encara imperés el temps de les imposicions vingudes d'un estat hostil a Catalunya. En realitat, encara imperen. I per això mateix és indispensable que els ciutadans tinguin consciència d'aquestes imposicions i hi resistixin.

Parlant.

Parlant català.

Res no justifica que un parlant de català canviï de llengua davant d'un parlant de castellà, ni tan sols el fet que el parlant de castellà no entengui el català. Perquè, si cedim i canviem de llengua, com ho farà, aquest parlant de castellà, per acabar entenent el català? Si no l'ajudem a aprendre'l, si no li fem comprendre que és de primera importància, per a ell i per a la seva família, que parli català, com ho farem per integrar-lo i donar-li les mateixes oportunitats que una societat democràtica ha de garantir a tots els seus membres? No parlar català a un immigrant, vingui d'on vingui, és tot sovint empènyer-lo en un gueto, dificultar-li l'accés a l'ascensor social que representa el fet de parlar i escriure el català. Oi que no volem una Catalunya tallada en dos pel fet lingüístic? Doncs per evitar-ho hem de fer que el català impregni tota la societat i per aconseguir-ho no hi ha cap altre remei que fer que el català sigui a tot arreu, i per començar, doncs, que

els catalanoparlants parlin català, sempre. El més gran favor que podem fer a la gent que ve de fora de Catalunya és parlar-li català.

És clar, a vegades sembla que el canvi de llengua sigui induït per unes preteses raons objectives. Com ara que el català és una llengua «petita» en comparació, per exemple, al castellà.

Anem a pams.

Efectivament, si mirem el mapa dels Països Catalans, que tenen Espanya a l'oest i França al nord, ens pot venir un sentiment d'encongiment. Tenim per veïns dos estats que en algun moment de la seva història s'han fet gegants a còpia d'invasions, colonitzacions, massacres i espoliacions en diversos llocs del planeta. Fa feredat i, al seu costat, ens podem sentir menuts. Però si deixem de mirar només aquests dos veïns, si eixamplem el mapa i mirem tot Europa, veurem que el català ja no és una llengua menuda sinó mitjana: hi ha, a Europa, si fa no fa tantes llengües més parlades que el català com llengües menys parlades que el català. I si mirem el mapamundi complet llavors veurem —oh, miracle!— que el català és una llengua gran. No gegant ni hipertrofiada per les conquestes, sinó gran. Amb nou o deu milions de parlants el català forma part del club de les cent llengües més parlades del món d'un total de més o menys cinc mil llengües. Seria entre la vuitantena i la norantena llengua més parlada. De cinc mil.

La percepció que el català és una llengua petita és una percepció falsa.

I no passaria res si fos una llengua petita, és clar que no, però no ho és.

I tot i no ser una llengua petita, el català està en perill. Clarament. Per la pressió dels estats que controlen els territoris on es parla. L'hostilitat d'aquests estats contra el català pot ser oberta o pot ser hipòcritament disfressada però és real, constant, palpable i, sobretot, eficaç.

Anem doncs a coses concretes. De les cinc mil llengües, que devien ser sis mil o més fa un segle, quantes es parlaran, encara, d'aquí cent anys? Cal saber que per culpa de la pressió dels estats i de la globalització econòmica el procés de desforestació lingüística planetari ha entrat en una fase d'acceleració horrorosa: segons els sociolingüistes es mor avui, al món, una llengua cada dues setmanes. Es moren vint-i-cinc llengües cada any, de mitjana. La meua pregunta és: quines se salvaran? Quines passaran amb bona salut el llindar del segle xxii?

La resposta és relativament simple. Se salvaran essencialment dues categories de llengües. Primer, les llengües que són oficials d'un estat, que es beneficien doncs de la protecció màxima concebible en les nostres societats. Però són poques: algunes desenes i prou. Després, les poques llengües que tot i no ser oficials d'un estat disposen d'un coixí demogràfic prou confortable, com ara algunes llengües de l'Índia que tenen diverses desenes de milions de parlants. El marathi, per exemple, disposa de noranta milions de parlants. El català, ara mateix, no entra en cap d'aquestes dues categories. O sigui que el català no forma part de les llengües que tenen la certesa d'entrar amb bona salut al segle xxii. Per aconseguir-ho, per tant, només hi ha dues solucions: esdevenir una societat amb demografia altíssima, amb vuit o deu fills per família catalanoparlant, o dotar-nos d'un estat independent anomenat Catalunya.

Certament, la preferència social va, avui, cap a la segona solució. A més, és evident que Catalunya es mereix aquest estat, se'l mereixen els catalans que des de fa tants segles han defensat i transmès la seva llengua, amb obstinació, sovint amb abnegació, a vegades amb heroisme. El català ha estat condemnat a mort diverses vegades al llarg de la seva història, i no s'ha mort, ni s'ha residualitzat. Aquesta resistència, aquesta resiliència fa del català un cas únic al món. De debò únic. El mèrit, per tant, és enorme, històric. Un mèrit que recau en la gent, en la gent que ha parlat català als seus fills i a tot arreu on podia i que ha fet descarrilar el propòsit de fer morir aquesta llengua, o de residualitzar-la. El català viu perquè els catalans s'han entossudit i, malauradament,

encara avui tenim l'obligació d'entossudir-nos. Perquè si és veritat, com s'ha dit, que només el poble salva el poble, doncs només el poble català pot salvar la llengua catalana.

Moltes gràcies per la vostra atenció.

II. COM A NOUS FUGITIUS A LA RECERCA D'OVIDI

2.1. ENTORN DE *JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS*

2.1.1. *Ressenyes*

PONS, Pere Antoni (2021): «Una aventura fundacional», Ara. Ara Llegim, 04-IX-2021, p. 43. Disponible en línia a: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/ara/2021/ara_a2021m9d4p43sarallegim.pdf. [Consulta: 14 desembre 2023].

Junil, la protagonista de la nova novel·la de Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 1963), viu amb la seva família en un poble prop de la frontera entre «l'imperi del sud i els bàrbars del nord». Som als primers anys del segle I després de Crist: l'imperi en qüestió és el romà i els bàrbars són... Bé, els bàrbars són tot allò que els romans decideixen que són bàrbars.

Per a la petita Junil, la vida fa un tomb quan la seva família mor en un incendi. Només ella i el pare, un home cruel, sobreviuen, i miren de refer la vida a la ciutat de Nyala. Allà, un segon «desastre» obligarà de nou la Junil a partir. Hi ha diferències respecte de les conseqüències del primer desastre: ara la Junil no se'n va per refer la vida sinó que fuig per salvar-la —ha de sortir dels límits de l'imperi—; ara ja no és una nena desvalguda sinó una noia llesta i endurida que, a més, sap llegir; ara ja no va amb el pare sinó amb tres esclaus fugitius —un mutilat, un vell gladiador i un custodi erudit i estrafolari de la deessa Minerva.

La peripècia d'aquesta estranya comitiva, que s'anirà ampliant al llarg del viatge i de la qual s'explicita la varietat representativa («Mireu, fora dels immortals hi som tots»: esclaus alliberats, guerrers, jove verge, endeví, animals de càrrega...), és el gruix del relat. És un relat que funciona, al mateix temps, com una novel·la d'aventures, una rondalla amb un caient antropològic, un drama de supervivència, una recreació històrica de temps remots i una ficció d'homenatge al plaer de llegir i l'art de contar. Això últim ho assenyalo perquè la fascinació pels llibres —aleshores un invent a l'abast de pocs— i pel prodigi de la literatura i la imaginació són omnipresents, fins al punt que els fugitius volen que una de les parades del seu viatge sigui Tomis, la ciutat on viu el poeta Ovidi després que l'emperador August l'hagi desterrat de Roma. La destinació final, en tot cas, és el país dels alans, que no se sap si és real o una utopia perquè, segons es diu, allà ningú no és esclau de ningú, cosa que sembla inconcebible.

Un grup mestís però unit

L'autor, mitjançant un narrador cronista omniscient que reparteix la seva atenció entre els diferents personatges, se centra en dos aspectes del periple de la comitiva. El primer i més obvi són les dificultats que han de superar per tirar endavant: l'hostilitat del clima, la necessitat d'anar trobant menjar, el repte de detectar si els desconeguts són de fiar o no, les complicacions per fer-se entendre i per entendre a qui coneixen... Tot i que són pàgines que es llegeixen bé, són també una mica previsibles —hi surten la temptació de l'egoisme, l'aprenentatge de la solidaritat, els dubtes sobre els déus, les urgències de la carn, la mentida salvadora de la màgia i la saviesa—, i a moments la rude monotonia del viatge impregna el ritme del relat.

El segon aspecte en què se centra el narrador són els efectes que les incorporacions de nous personatges tenen sobre la comitiva. Com que els nouvinguts són d'altres tribus, parlen altres llengües i tenen altres costums i maneres de fer i de ser, el grup es fa plural

i alhora se singularitza, es fa mestís però alhora s'unifica. En aquests passatges, *Junil a les terres dels bàrbars* es redimensiona i deixa de ser una aventura històrica amb un caient antropològic, amb escorços poètics aquí i allà, i es converteix en una mena de relat essencial i èpic sobre una gesta fundacional: l'origen d'una tribu, la forja d'una cosmovisió, el naixement d'una cultura, la gènesi d'una mitologia. És la part més atractiva del llibre, i la més lúcida: s'hi dramatitza, per exemple, com la definició i la consolidació d'unes identitats individuals són la base i l'argamassa de tota identitat col·lectiva.

En conjunt, la novel·la té un aire de relat bàrbar polit, un punt feréstec però no gaire. La prosa és d'una robusta fisicitat, però es nota cuidada fins al refinament. Les escenes més vibrants són aquelles en què l'experiència dels protagonistes és vehiculada a través d'un laconisme primitiu, cru i eloqüent.

SERRA, Joana (2021): «'Junil a les terres dels bàrbars', de Joan-Lluís Lluís», *La veu dels llibres*, 25-IX-2021. Disponible en línia a: <https://www.laveudelsllibres.cat/noticia/48846/junil-a-les-terres-dels-barbars-de-joan-lluis-lluis>. [Consulta: 19 desembre 2023].

Quan t'arriba un llibre de Lluís entre les mans, mai saps amb què et trobaràs. És l'únic escriptor en llengua catalana contemporani que se passeja en diverses èpoques, estils, i amb realitats tan diferents. Publica per primera vegada a Club Editor, i d'ara endavant, reeditaran *Ulls de Sorra* (que us recomano en particular), *El dia de l'ós*, i *Les cròniques del Déu coix*.

Ja feia tres anys que l'escriptor de les terres més septentrionals del nostre país ens feia esperar per una nova novel·la. Després del premi Sant Jordi, amb *Jo soc aquell que va*

matar Franco (Proa, 2019), arriba Junil, i els seus companys de viatge, a les terres dels bàrbars.

Una novel·la d'aventures, amb capítols curts i ritmats, que quasi es poden llegir com a càpsules. Però una novel·la també de reflexió sobre la força de la paraula (a través de la literatura, la poesia, la traducció i l'escriptura), sobre l'exili, la supervivència.

És la llengua i la literatura, en totes les capes socials, que són homenatjades i imprescindibles perquè els personatges vagin avançant cap a una suposada llibertat: lectura dels clàssics, del que ens envolta a través del bibliotecari esclau Lafàs, els contes de la vora del foc, amb la importància de la imaginació i de la transmissió oral, el concepte d'anomenar els objectes, i d'escriure'n els noms i la traducció que és absolutament necessària per la supervivència de la colla a mesura que van creuant diversos pobles i les seves llengües respectives. La llengua sempre ha estat present en les novel·les de Lluís, però a *Junil a les terres dels bàrbars* hi és cabdal.

Junil viu en una societat d'esclaus, ara fa 2000 anys, a l'època romana, en una zona fronterera, tot i que l'època i el lloc no són indispensables. Aquesta no és una novel·la històrica, tan sols uns elements bàsics ens permeten ubicar-nos. De fet la sola referència és Ovidi, que sabem que va morir als primers anys del primer segle després de Crist. Ovidi és un motor per a Junil, n'és una admiradora, i s'hi fan constants referències a ell i a les seves obres, però mai hi apareix.

La noia, molt jove, es rebel·larà contra el seu destí. Filla d'un llibreter poc escrupolós, que la menysprea, farà servir la força de les paraules. I és que la poesia pot matar, i de fet passarà. Concretament, serà el punt de partida de la fugida, però Junil ho farà sense tenir consciència del que provocarà aquest fet. Els qui esdevindran els seus companys de viatge Lafàs, l'esclau bibliotecari, Tresdits, l'esclau copista de la llibreria, i Dirmini l'antic gladiador, que seran més protagonistes que Junil en certs moments de la història,

prendran la decisió arriscada de fugir. Una escapada on s'aniran aglutinant molts altres personatges importants, cap al país dels alans, una terra lliure d'esclaus.

Al final de la novel·la, hi trobareu una breu descripció de tots els personatges que hi apareixen, ens permet tenir complements que fins i tot no apareixen, per acabar d'entrar en el món de la colla que travessa les terres dels bàrbars.

Si Lluís ens ha fet esperar per la nova novel·la, no ha pas deixat de ser productiu. ***Els invisibles*** (L'Avenç, 2020) és un recull d'articles sobre la relació de l'autor amb la llengua. Ve a ser una perfecte radiografia sociolingüística de Catalunya Nord, on els invisibles sem els nord-catalans. Aquest llibre va néixer el 2018 en els escrits mensuals de l'autor com a escriptor convidat a la revista L'Avenç. Però la gran sorpresa va ser la publicació de *Salives* (Cafè Central / Eumo, 2021), on l'autor debuta en poesia amb un viatge explorador del desig.

SARDÀ, Gemma (2021): «Cada cual sus santos», *La Vanguardia*, 01-X-2021, p. 23.
Disponible en línia a:
<https://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/2021/10/01/pagina-23/407964663/pdf.html>. [Consulta: 14 desembre 2023].

«Si los creyentes tienen santos a quienes emular, los lectores tenemos personajes a quienes reverenciar. En mi santoral, don Quijote ocupa una posición privilegiada». Son palabras de Gemma Gorga en *Hi ha un país on la boira* (Tushita), un libro que ella misma define como «autobiografía lectora». A partir de dos meses de estancia en San Francisco y de su bagaje como profesora en la Universitat de Barcelona de la asignatura historia del libro y la lectura, Gorga nos ofrece una recopilación de prosas sobre leer, la lectura como viaje y el viaje como lectura, qué leemos, dónde, cómo, en qué momento, qué nos rodea y dónde encontramos el alimento: las librerías y las bibliotecas.

Los lectores somos enamoradizos por naturaleza. Podemos caer rendidos a los pies de un autor, de un paisaje, de un poema, de un personaje. Pues recién leída la nueva novela de Joan Lluís Lluís, *Junil a les terres dels bàrbars* (Club Editor), debo confesar que mi último enamoramiento por un personaje se lo lleva Junil. Y ella, por su parte, está enamorada de Ovidio, de *El arte de amar* y de las *Metamorfosis*.

Junil es la protagonista de una fábula donde todo es un homenaje a la literatura, a la fuerza de imaginar historias y contarlas. «¿Existen autores vivos que valga la pena leer?», se pregunta la joven, que vive al principio de la era cristiana. Junil, que ha aprendido a leer los rollos de papiro, emprende el camino de la aventura que la llevará a las tierras del norte, acompañada de un bibliotecario, un copista y un gladiador. Estos curiosos compañeros de viaje se cruzarán con el viejo que cuenta cuentos, se añadirá a ellos una mujer que ejercerá la función de traductora, atravesarán tierras donde se hablan lenguas distintas y el grupo que se va reuniendo a lo largo de la ruta acabará hablando «la lengua de todos».

A una Junil de hoy le diría que Gemma Gorga y Joan-Lluís Lluís son dos autores vivos que vale la pena leer. Dos ejemplos de cómo hacer que la literatura sea la protagonista de unas memorias muy personales y de una novela. Y lo más importante, sin dar lecciones. Todo un regalo.

PUIGDEVALL, Ponç (2021): «'Junil a les terres dels bàrbars', de Joan-Lluís Lluís: L'aventura d'explicar històries», *Quadern. El País*, 17-X-2021, p. 5. Disponible en línia a: https://elpais.com/cat/2021/10/15/cultura/1634295223_486171.html. [Consulta: 14 desembre 2023].

En primer lloc, el que atrau de *Junil a les terres dels bàrbars*, ambientada a l'Imperi Romà de l'emperador August, al començament de l'era cristiana, és el to de rondalla, o de

conte oral i meravellós, com si fos un mestre de l'artifici de la simplicitat nítida, que Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 1963) sap mantenir encès al llarg de la novel·la sense caure en cap moment en el parany de fer arqueologia folklòrica.

Des del primer instant, d'ençà que el lector s'encara a la primera frase —«Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla»—, no s'oculta que s'està a punt d'entrar en el territori de la faula, on tots els intèrprets buscaran ser «sang i carn d'una ficció que impera des de la primera paraula». I és que *Junil a les terres dels bàrbars* és una novel·la on el caràcter de la mateixa literatura juga un paper que crida poderosament l'atenció: no són pocs els personatges que han llegit o que tenen la tendència a viure la vida de manera semblant a les ficcions que coneixen, o que estan disposats a invertir el seu temps a escoltar les facècies que es narren i a debatre al voltant de la seva veracitat.

Lluís ha escrit una novel·la que és una celebració de l'art d'explicar històries, i fins i tot seria lícit veure-la com una reinterpretació de la primera gesta mítica, la de *Jason i els argonautes*, però Junil i els seus companys, en comptes de partir a la recerca del velló d'or, encaminen els seus passos cap a la terra on el poeta Ovidi ha tingut d'exiliar-se per lliurar-li un rotlle d'una obra seva (les *Metamorfosis*) salvat de la crema ordenada pel poder imperial: en comptes d'anar a la recerca del tresor, el duen a sobre. L'anècdota és un anacronisme voluntari, ja que Ovidi va acabar el llibre a l'exili, però és una altra de les maneres que té Lluís de dir que, si bé en els dominis de la història cap material no pot ser manipulat, en el de la novel·la, en canvi, mentre es mantingui la versemblança, la veritat de cohesió, tot és vàlid i és legítima.

«Pensa una cosa que t'agradaria haver fet i explica-la com si l'haguessis feta, ja veuràs com t'ho passaràs bé i nosaltres també, que tenim ganes d'escoltar-te», diu un dels personatges com si es referís sense voler a la pràctica de la literatura que realitza l'autor. Perquè el que atrau de *Junil a les terres dels bàrbars*, en segon lloc, és el vigor de la mà amb què l'autor du endavant una novel·la que deixa sense alè, com si posseís una fe

indestructible en la idea que a al base de qualsevol relat hi ha d'haver moviment, aventures, incògnites i successió causal de fets.

Així, quan deixen enrere la zona fronterera i indeterminada de l'Imperi Romà on viuen, les peripècies accidentades de Junil i els tres esclaus fugitius que l'acompanyen adquireixen una categoria èpica, i les fases de l'itinerari que emprenen compleixen al peu de la lletra l'establert en la vida dels herois quan recorren el temps i l'espai a la recerca de la cosa que busquen: el trajecte és llarg i arriscat i han de malbaratar un munt d'energia, han de superar l'amenaça d'incomptables conflictes perillosos, reben ajuts inesperats de la gent coneguda pel camí, i, més enllà de la suor i la pols dels camins, els beneficis morals del viatge comporten alguna mena de purificació personal, potser la gènesi d'una nova societat, i, al final, la victòria en les aventures previstes no exclou la possibilitat d'embarcar-se en unes de noves, en uns altres infortunis inacabables, però això, com passa sempre en acabar una novel·la, el lector només ho podrà imaginar. Lluís ha escrit una novel·la ordenada com una operació militar, amb ràtzies narratives i pauses gens incòmodes.

Junil a les terres dels bàrbars, en fi, atrau també per un tercer motiu, que Lluís ja havia explorat en altres obres seves —a *Converses amb el meu gos sobre França i els francesos*, a *El dia de l'ós*, a *El navegant*—, però potser mai amb tanta intensitat com aquí no havia repensat les pautes tràgiques de la Història i la seva interpretació, no havia explorat tant el caràcter antropològic que pot assolir una ficció, no havia aprofundit tant l'esperit de la frontera i el naixement del mite, ni havia celebrat amb tanta força eufòrica l'alegria de les llengües maternes, l'alegria de la paraula que permet escriure novel·les tan frenèticament literàries com *Junil a les terres dels bàrbars*, el millor llibre de Joan-Lluís Lluís.

ILDECP (2021): «“Junil a les terres dels bàrbars”. Un viatge iniciàtic creuant els límits de l'imperi. De l'esclavitud a l'esperança», *Observar, llegir, escriure*, 25-X-2021. Disponible en línia a: <https://blocs.mesvilaweb.cat/ildecp/junil-a-les-terres-dels-barbars-un-viatge-iniciatic-creuant-els-limites-de-limperi-de-lesclavitud-a-lesperanca/>. [Consulta: 19 desembre 2023].

Confesse que la decisió de llegir la darrera novel·la d'en Joan-Lluís Lluís, «Junil a les terres dels bàrbars» (Club Editor, setembre 2021), me la va encomanar la lectura d'una entrevista que li van fer ací a VilaWeb el 30 d'agost d'enguany. La combinació de mots com «bàrbars» i «anarquisme», més el coneixement d'un autor que volia llegir de fa temps van fer un efecte irresistible.

Hi feia poques setmanes que havia llegit amb delit la versió catalana d'«El suport mutu» de Piotr Kropotkin, editada aquest 2021 per Virus, on entre més dades, que ens descobria aquest científic i activista anarquista, hi resplendia la comunitat vilatana «bàrbara», la unió de diverses famílies que consideraven que tenien uns avantpassats i un territori comuns, alguns dels costums i institucions de la qual encara conservem avui dia, com la possessió i la defensa comuna d'un territori, la jurisdicció de l'assemblea de la vila o la federació de viles d'un mateix llinatge; on dominava la propietat comuna i la propietat privada 'per sempre' era incompatible amb el seus principis de suport mutu; on donaven valor a la vida humana, la llibertat, la justícia i la solidaritat, contràriament a la imatge escampada pels historiadors al servei de l'imperi romà («bàrbar» tenia i té un significat clarament despectiu: estranger, inculte, bestial, atrevit...), més racista, depredador i cruel que no ens han fet creure; la cultura i institucions del qual han estat a la base del Estats despòtics posteriors que hem patit els pobles sota el seu jou i encara patim, com a catalans que ens oposem a l'imperialisme espanyol o com a assalariats que ens oposem a l'imperialisme capitalista. («*La llei costumària, que encara avui regula la vida de dos terços o més de la humanitat, va sorgir sota aquesta organització, així com un sistema de costums*

que procurava evitar l'opressió de les masses per part d'unes minories que esdevenien més poderoses a mesura que augmentaven les facilitats per a l'acumulació privada de riquesa. La tendència de les masses al suport mutu va prendre aquestes noves formes. I el progrés —econòmic, intel·lectual i moral— que la humanitat va assolir sota aquesta nova forma d'organització popular va ser tan gran que els estats, quan van sorgir més endavant, simplement van apropiar-se, en pro de les minories, de totes les funcions judicials, econòmiques i administratives que en la comunitat vilatana ja existien en pro de tothom.» — op. cit., p. 170-171). Com hi escrivia Kropotkin, «El bàrbar imaginari —l'home que lluita i mata per caprici— no existeix com tampoc el salvatge assedegat de sang.» (op. cit., p. 153).

«Junil a les terres dels bàrbars» narra la composició per adhesió d'un seguici de romans i bàrbars —assilvestrats per la supervivència en la frontera amb l'imperi romà—, i esclaus autoalliberats, que fugen i caminen durant mesos seguits, durant totes les estacions d'un any, amb alegries i turments, en harmonia i sense cabdills, a la cerca d'un poble bàrbar on hom diu que no hi ha esclaus, els «alans». A la colla que es va formant de llogaret en llogaret no hi ha dirigents ni esclaus ni jerarquies; l'autoritat que de tant en tant s'atorga a algun dels personatges és transitòria i respon a les seues competències en la qüestió a resoldre. Diu l'autor a l'entrevista que, sense adonar-se'n, havia escrit una utopia llibertària, que l'ha deixat ben satisfet. I a aquest lector, també.

Abans, però, coneixerem la història del personatge que ha posat nom al títol i és l'aglutinador de la corrua de viatgers, una dona jove i verge que s'oposa a la societat patriarcal romana, que, com amb totes les dones, la considerava una mercaderia dels homes, pares o marits, i fa una malifeta per a fugir d'aquest esclavatge, per a tenir dret a decidir quan i amb qui ajuntar-se, enamorada com està d'un poeta que canta l'amor, Ovidi (ai, l'enamorament! Una perillosa forma d'esclavitud voluntària). Aquest autor de *l'Ars Amatoria* i *Les Metamorfosis*, junt amb les referències als déus romans, són alguns dels escassos elements reals que surten a la trama, que la situen als primers anys de la nostra era, ara fa dos mil anys i escaig, i transcorre en territoris de la frontera nord-est de l'imperi. Aquest viatge esforçat cap a la llibertat té els matisos que marquen les

necessitats o preferències de cadascun dels personatges; sobretot coneixerem les de la Junil, que aconsegueix desviar el camí de la colla per a trobar l'Ovidi, en exili forçat per l'emperador August, les incògnites del qual van estar aprofitades, com en aquest cas, per a compondre diverses novel·les en el passat (en Joan-Lluís confessa a l'entrevista que aquesta fou l'excusa per a engegar la seua).

Una obra de ficció amb elements del gènere fantàstic, com la invenció de noms, llocs déus o obres literàries. Una obra que transcorre en terres de frontera en clara referència a la vida de l'autor, entre Catalunya nord i sud, entre l'Estat francès i l'espanyol. Una obra amb un pes important de la llengua i la literatura, amb llibreters, bibliotecaris, obres literàries referents del viatge, creació d'una nova parla «bàrbaroromana», classes d'escriptura per a la colla que fuig de la llei injusta i l'esclavatge, cercant la llibertat.

Una obra que demostra el gran coneixement de la tècnica narrativa de l'autor, en tercera persona ben conjunxada amb una presència esporàdica de la primera, en unes iròniques incursions del narrador omniscient, per a compartir-nos algunes decisions sobre els personatges. Hi combina l'ús del diàleg separat amb guionets amb l'integrat en el text sense perdre claredat ni harmonia. La invenció d'un bon nombre d'elements de la trama no li'n fa ressentir la versemblança.

Una obra d'aventures ambientada en època romana, ben escrita, que ens distreu i ens enriqueix amb els seus ensenyaments morals, que, per a ser més «rodona» al gust de qui fa aquesta ressenya, hauria de portar menys violència cap als animals, derivada de les creences irracionals dels homínids que la practicaven i, per això mateix, hauria de mostrar més ateisme per part dels personatges més llegits, i potser un final més èpic/poètic o, encara millor, amb la trobada de la «terra promesa», més real que no ens pensem, si ens atenem a les conclusions de l'autor d'«El suport mutu» citades abans. Una novel·la de les que diem amb final obert, que t'enganxa des de l'inici fins a la fi i et deixa amb ganes de més. Un viatge agitat cap a la terra promesa, ple de descobriments,

de coneixences; una al·legoria de la lluita per la vida que paga la pena viure, tantes vegades recreada a la literatura i la cançó, i sempre tan necessària.

I per a epíleg, ací us deixo una tria de frases de la novel·la:

-«Els alans són el poble més estrany de l'univers. Són un poble sense esclaus.» (p. 89).

-«*Què et penses que et farem...? Si t'ha dit que no volem esclaus!*» (p. 129).

-«*Vols que ens fem soldats? [...] Sí, soldats, però sense oficials i si pot ser sense batalla... O més ben dit, la batalla és sobreviure... i arribar on volem arribar.*» (p. 140).

-«*Són ben estranys, aquests viatgers sense cabdill ni esclaus.*» (p. 157-158).

-«*Per això Arbre li explica com la guerra que va perdre el seu poble era culpa del seu poble. Un capitost volia més terres... i ens va dir que el déu dels trons li parlava cada nit, i que ens donaria força per vèncer els pobles veïns i esclavitzar-los.*» (p. 161).

-«*Els esclaus, a més de tenir els amos ordinaris, també han de obeir un esclau mig amo.*» (p. 167).

-«*Són catorze, i sent catorze ja ningú no s'estranya que aviat siguin disset. Catorze que caminen [...] i cada vegada amb una certesa més gran per als que caminen des de Nyala [...] que el viatge no s'aturarà mai, que al món, ara, la gent normal és la que camina cada dia.*» (p. 196).

-«*Tots parlen la llengua de tots, i això vol dir que han anat confegint una parla única apedaçada, que els serveix quan parlen a tots, o quan parlen als que no parlen la mateixa llengua.*» (p. 208).

-«*Jo sé com va anar, jo que no hi era, al començament... Miren, la decisió de marxar la va prendre en Tresdits, la idea d'anar al país dels alans la va tenir en Lafàs, i van caminar molts dies sota la protecció d'en Dirmini... Però cap dels tres no hauria marxat sense la Junil. Sense la Junil, que va refusar de ser el que els altres volien que fos... És ella, el començament. Sense ella jo m'hauria mort... i tots vosaltres encara seríeu esclaus o també us hauríeu mort...*» (p. 224).

Bona lectura!

GARCIA FUSTER, Artur (2021): «Són bojos, aquests romans?», *La Lectora. Revista digital de crítica literària*, 23-XI-2021. Disponible en línia a: <https://lalectora.cat/2021/11/23/6354/>. [Consulta: 14 desembre 2023].

Aquest és un article que parlarà sobre *Junil a les terres dels bàrbars*, de Joan-Lluís Lluís. Abans, però, m'agradaria fer una breu marrada —serà curta, no us espanteu— per recordar un dels primers relats de Quim Monzó. Em refereixo a «En un temps llunyà»,¹ un microconte en què el geni de Les Corts imagina el primer homínid. S'alça sobre les potes del darrere, observa el paisatge i diu, no sense certes dificultats, les seves primeres paraules: arbre, cel i aigua. A continuació, es fixa en la terra que l'envolta:

La va assenyalar amb l'índex i va vocalitzar dificultosament: Pa pso pacost païco pasio ta, i ja amb més calma: Paaï sos ca atlanns, somrient i xiroi, sense saber quina una n'acabava d'organitzar. (p. 22)

Més enllà de la conya d'imaginar el primer homínid parlant català i batejant el país —més divertit encara si pensem que un nombre gens menyspreable d'espanyols estan convençuts que Espanya devia néixer així—, m'interessa fixar-me en la idea de creació d'un món. Situats en un passat remot, el primer que fa l'home és batejar allò que té al seu voltant, perquè només a través d'una llengua, pot assentar les bases per entendre'l i explicar-lo. Monzó, ultra la imatge despreocupada que ha conreat sovint en públic, és un dels autors que més ha treballat per reinterpretar i reescriure —sovint amb peces de ben poques pàgines, com aquesta— el llegat de la literatura occidental. De la mateixa manera que amb el relat «A les portes de Troia»² es va *ventilar* tota *L'Odissea*, podem dir que «Amb un temps llunyà» bandeja el llibre de la *Gènesi* bíblica i obre la porta a una còmica visió del naixement de l'espècie.

Llegint la darrera novel·la de Joan-Lluís Lluís, hi he pensat sovint, en aquesta idea d'inventar un nou món, i de les eines que s'han de menester per construir-lo. La primera de totes: una llengua que el defineixi. És aquest el motiu pel qual *Junil a les terres dels bàrbars* té més forma de novel·la d'aventures que no pas contingut. Vull dir que manté l'estructura que podríem esperar d'una novel·la d'aquest tipus: uns capítols breus, un viatge llarg, la suma de personatges que van desfilant-hi i la persecució, en definitiva, d'un objectiu a aconseguir. Però aventures, aventures, grans perills com a tals —per ser més exactes—, no se'n viuen gaires. En realitat, la gran descoberta que fem conjuntament protagonistes i lectors de la novel·la és que, a les terres dites bàrbars, els humans s'organitzen pràcticament igual que a l'Imperi.

Aquesta empatia que mostren gairebé tot els personatges potser entela la versemblança del relat, però crec que està fet expressament perquè, precisament, el que vol mostrar l'escriptor perpinyanès va més enllà d'un seguit de peripècies entretingudes. La ruta que emprenen Junil i tots els seus acompanyants és ja de per si un camí molt utòpic: arribar a la terra dels alans, el poble que no té esclaus. Per tant, és natural que els protagonistes tinguin un comportament adequat per tal d'aconseguir-ho. Això ens porta també a un dels temes habituals a l'obra de Joan-Lluís Lluís: el xoc entre la innocència dels seus protagonistes i la crueltat del món. En tindríem exemples a *El navegant* (2016) o *Jo soc aquell que va matar Franco* (2018). Personatges que a través del viatge o de la fuga —com li passa a Junil—, partint des de cert candor, són capaços de madurar. Segurament, l'evolució dels personatges, el seu creixement al llarg de les pàgines, és una de les virtuts de la narrativa de l'escriptor nord-català.

Una altra és l'habilitat per saber intervenir o deixar fluir la història. A *Junil* hi ha un narrador omniscient que juga sovint a no ser-ho, o més ben dit, a no semblar-ho (p. 127). Un narrador que ens avança informació però que, més d'una vegada, es mostra sorprès per l'arribada d'un nou personatge de qui afirma no saber-ne coses. És una veu que es camufla sovint en el discurs indirecte lliure, que cedeix, per tant, la veu als seus

personatges i que intervé, sembla, només, quan és imprescindible introduir algun matís o apunt al relat. És una voluntat metaficcional que es fa explícita ja a la primera pàgina, que comença amb la clàusula habitual dels contes infantils «Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla» (p. 9) i que de seguida ja posa sobre la taula la seva voluntat d'artifici: «Aquesta història ha començat amb la primera frase, quan el pare i la filla, a penes esbossats, s'han posat a existir, a respirar, a moure's en la ment de qui escriu i potser també en les ments d'aquells que ara per ara pensen que val la pena continuar llegint» (p. 10).

I així avança la novel·la, podríem dir, de forma paral·lela. Amb la doble construcció d'aquesta novel·la-història que és, a la vegada, la projecció d'un nou intent de societat. Deia Umberto Eco que construir una novel·la era una feina cosmològica, que per contar calia, primer que res, construir-se un món, tan moblat com fos possible fins als darrers detalls.³ La gràcia de la darrera obra de Joan-Lluís Lluís és que, com a lectors, assistim a la progressiva construcció d'aquest món. No és simplement una reconstrucció o decorat d'un passat històric més o menys conegut. És el seu engendrament. En som espectadors de la naixença i, mai més ben dit, de les seves primeres passes.

Una nova realitat, aquesta, que es basa en la literatura i el seu aprenentatge en totes les formes possibles. Una visió del món filtrada a través de la ficció. Des del moment en què Junil té accés als llibres i a l'alfabetització canvia la seva percepció del món. Comença una nova existència amb un gran moment fundacional, en què ingènuament es fa una deïficació dels escriptors i de l'escriptura, com a Déus creadors omnipotents (p. 32). Un fet que la conduirà, en conseqüència, a entendre la lectura com una pràctica religiosa, com una nova porta al món. En aquest punt de la història, i en relació amb la innocència que comentava més amunt dels protagonistes imaginats per Lluís, és molt divertida la pregunta que es fa Junil davant del seu company Tresdits quan li porta un text d'Ovidi: hi ha autors vius que valgui la pena de llegir? (p. 33) Aquesta fe cega de la

lectora Junil, la portarà, fins i tot, quan s'assabenta que oficialment han destruït els seus textos, a oferir la seva virginitat per poder continuar llegint-lo (p. 48).

La literatura, doncs, en aquest món, és un aliment tan important com ho pugui ser el menjar i és també una font de poder i de càstig. Junil entén de seguida quin és el seu valor. I és un abús fraudulent de la literatura el que condemnarà el seu pare (un fals autor) a morir en una venjança poètica més literal que mai. Fet que donarà el tret de sortida a la fuga i propiciarà l'eixamplament dels límits físics coneguts fins aleshores.

Traspassar la frontera de l'Imperi implica, per tant, endinsar-se en un món desconegut que, com he dit, no representa tampoc gaires perills diguem-ne físics. Realment, la història es desenvolupa en un temps remot que només la referència ovidiana permet fixar. Si no fos així, costaria trobar referents que ens orientessin. El mateix amb un espai que es difumina entre paisatges tan naturals com impersonals. Tots els desconeguts amb qui es van topant Junil i els seus tres primers acompanyants (Tresdits, Lafàs i Dirmini) tenen comportaments «civilitzats». I és que, al cap i a la fi, ser o no ser un bàrbar depèn només de la banda de la ratlla on et situïs. El bàrbar sempre és l'altre, ja ho sabem. És dins d'aquest món virginal, gairebé fora del temps, en espais enormes però indeterminats, on les coses i els personatges encara no tenen nom (o en tenen masses), que es desenvolupa el relat, la creació.

Junil s'instal·la en un nomadisme que va formant, poc a poc, una nova societat. En realitat, a la segona part de la novel·la —que narra el gruix del viatge— el protagonisme de la jove perd pes en favor de la resta de personatges que van conformant el grup de fugitius. Durant aquest temps va creixent una petita societat que és un assaig d'aquest món filtrat per la importància de la llengua i de la literatura que se'n deriva.

Des de la primera trobada amb una tribu desconeguda queda clar que no parlen el mateix. I, de fet, un dels detalls importants de l'obra, és que no s'anomena mai, concretament, el nom de cap llengua. Tal com passava amb el temps i l'espai. Tot i que,

evidentment, si Junil i els seus companys llegeixen Ovidi vol dir que parlen llatí, sempre s'anomena la «llengua de l'Imperi» i s'esmenten altres llengües sense mai concretar-les. Encara que de bon principi trobin providencialment —una altra suspensió de la versemblança— un personatge que els fa de traductora (Verdapell), Lluís presenta de manera molt eficaç la idea de continu dialectal. De manera que a mesura que avancen en la ruta, els nous personatges poden interactuar, progressivament, amb els darrers personatges apareguts, perquè són amb qui tenen més semblances lèxiques.

És a partir d'aquesta barreja de llengües diverses que acaba sorgint una mena de koiné que serveix als membres de la fugida per poder comunicar-se els uns amb els altres. Fonamentada, sobretot, en la voluntat empàtica i constant de voler comunicar-se, de cercar els ponts lingüístics que es poden traçar entre idiomes:

És la llengua bocins i la llengua trossos. I parlen i s'entenen, i quan no s'entenen ho proven amb altres mots, altres declinacions, altres improvisacions [...] S'entenen per l'afany d'entendre's. (p. 208-209)

Perquè fundar una nova societat, implica també fer aflorar un nou llenguatge. Aquest joc també és aplicable als déus bàrbars que Joan-Lluís Lluís inventa, a imatge i semblança dels que formen part del món politeïsta grecoromà. Déus de la Sang, de la Saliva, del Semen i del Foc. Fins i tot encara més tarambanes. Una mostra més, com passava amb la idea d'estrany o de bàrbar, que demostra que els déus són invencions humanes plenament intercanviables. Evidentment, cada vegada que entren en acció déus antics és inevitable recordar *Les cròniques del Déu coix* (2013), una de les novel·les més originals —i m'atreveria a dir que infravalorades— de l'autor. Vist amb la perspectiva de l'Hefest imaginat per Lluís, és impossible, ara, no veure els déus delectant-se amb el fum cada vegada que a Junil o algun del seus companys creu

necessari oferir alguna bèstia en sacrifici. Creguin o no, com li passa a Lafàs, en la seva veritable utilitat.

I si parlem de credibilitat o de mentides cal invocar el gran leitmotiv de l'obra, la creació d'històries. És el que impulsa Junil a fugir però és, també, el motiu que acaba agombolant tota la colla. Entenen que viure —més enllà de sobreviure— implica també fabular, imaginar o mentir, fins i tot. I que això també és una font de distracció, de plaer i, per tant, d'alegria. És el pas de la llengua a la literatura. A la novel·la això apareix de forma molt natural amb el personatge del gladiador jubilat Dirmini (p. 223), quan tots plegats assumeixen tranquil·lament les mentides amb què va amanint les seves aventures de joventut perquè així són molt més llargues i amenes. També amb el paper del Vell «parlador de contes» (p. 167), que cada nit asseu el poble al seu voltant per narrar-los històries inacabables.⁴ És gràcies a aquest do, segurament, que salva la vida. Al contrari del que li passa al pare de Junil. El bon o el mal ús de la literatura també premia o castiga. El mèrit comú l'apunta el personatge de Dirmini, en una definició involuntària del que pot ser la literatura:

Perquè tinguin ganes de creure'm he d'explicar coses que no han vist mai, ni n'han sentit a parlar. M'he adonat que només m'escolten de debò si els porto cap al desconegut. El que els agrada és la foscor que a poc a poc es va obrint, sabeu? (p. 227)

El darrer pas de rosca és l'evolució de la llengua oral a la fixació per escrit. Junil guardarà com el tresor més preuat la còpia d'una de les *Metamorfosis* d'Ovidi. I és a partir d'aquest text que diversos membres del grup transhumant aprendran a llegir. Quan els personatges n'aprenen i veuen, després, el seu nom fixat per primera vegada en una pedra, sentiran reafirmada la seva identitat (p. 213).

Aquesta nova societat inaugurada per Junil, doncs, ja té una llengua i uns referents reals i inventats en els quals emmirallar-se, com qualsevol grup humà ha tingut al llarg de la història. Com una nació nòmada minúscula. I en aquest aspecte torna a aparèixer el Joan-Lluís Lluís més juganer quan inclou referents literaris inventats, com poden ser Milcià i la seva obra *Falconada*, que suposadament, relata un viatge similar al que estan fent els nostres protagonistes. Una literatura falsa per consolar i acompanyar una aventura imaginària. Una invenció o no, és clar, perquè mai podrem saber quants autors i quants relats hem anat perdent pel camí al llarg dels segles. I si mai va existir un relat com el de *Falconada*? Quantes invencions no ens han arribat trastocades? Junil persegueix Ovidi. Un dels més grans, com Virgili o Horaci. Com sabem, però, si tots aquests autors no van ser superats per algú de qui mai n’hem tingut notícia? Tot és qüestió d’imaginar-s’ho —com fa el bon novel·lista—, de seguir fent avançar la roda de la ficció.

¹ Dins del recull *Uf, va dir ell* (1978). El títol del conte, «En un temps llunyà», ja sembla que faci referència a la data original de publicació. 1978, Déu-n’hi-do.

² Dins de *Guanajuato* (1996).

³ «Postil·la» a *El nom de la rosa*. «Llibres a mà», Ed. Destino i Ed. 62. Trad. Josep Daurella, 1985, p. 582.

⁴ Aquest fragment recorda una mica massa l’episodi d’*El navegant* (2016) on el protagonista sobreviu anys allargassant el conte d’En Patufet. Igual que abans esmentava el record inevitable que certes escenes també remetien a *Les cròniques del Déu coix* (2013), sempre m’ha semblat molt curiosa la fina línia que separa l’autohomenatge de l’autoplagi entre els autors que ja tenen certa trajectòria.

DOMÍNGUEZ, Martí (2022): «Junil o el viatge numínic de la literatura», *El Temps*, 1962, p. 66. Disponible en línia a: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/temps/2022/temps_a2022m1d18n196_2p66.pdf. [Consulta: 14 desembre 2023].

Vaig llegir *Junil a les terres dels bàrbars* i la vaig deixar reposar. És una novel·la tan especial, una paràbola literària tan rebuscada, que cal distanciar-se. No cal explicar exactament de què tracta, si no què la impulsa, què fa d'ella una novel·la tan bella, tan inesperada, això és, un explícit homenatge als llibres i a la literatura.

El millor Joan-Lluís Lluís és aquest, el de *Les cròniques del déu coix* o el d'*El navegant*. Al darrere crec descobrir aquell gust pels relats exòtics, per les metàfores, un recurs molt del segle XVIII. Es tracta d'explicar una història extravagant per a parlar de nosaltres, de què som, de què ens fa humans. I com aquell que estima els llibres, que conrea el llenguatge, que s'entreté amb les paraules, que fins i tot les col·lecciona, s'eleva per sobre de la resta, perquè la literatura (és a dir, l'art) és el que ens separa de les bèsties. És allò més distintiu que ens caracteritza com a espècie biològica.

Joan-Lluís Lluís escriu sobre aquesta noia de nom Junil, a l'època del poeta Ovidi. Viu mig esclavitzada, però per les caramboles de l'existència aprèn a llegir, i aprèn a endinsar-se en la boira literària: a trencar el gel que recobreix tot escrit i a capbussar-se en el seu misteriós cos acollidor, en aquella pàtria que acotxa el bon lector. Junil és una xiqueta que va creixent al mateix temps que va llegint, i un bon dia decideix fugir i anar a l'encontre d'aquell poeta exiliat que tant admira, i en aquell viatge iniciàtic l'acompanyen diversos personatges, cadascú d'ells amb la seua pàtina peculiar.

Aquell viatge a la recerca del poeta és el gran motor del llibre. Retrobar Ovidi. Perquè abans de descobrir la seua existència, havia llegit fragments d'Homer, Virgili, Lucreci, Horaci, Milcià i Varró, autors perduts en les boires dels temps. Als quals no podia posar

rostre. I cada vegada que descobria un nou autor, es quedava «una estona repetint en veu alta el seu nom. Alfanàs. Alfanàs. Xenofont, Xenofont». I de colp i volta descobreix Ovidi, «un escriptor viu que parla del desig sense trampes ni falsedat, que explora l'amor, li dona nom i l'adjectiva, el posa sota la mirada dels déus i l'abast dels lectors». I Junil, sobtada, meravellada, el cor bategant es pregunta: «Existeixen autors vius que valgui la pena llegir? Fins a aquest moment, Junil havia cregut que la literatura era un llegat del temps d'abans, de quan els homes eren savis, xerraven poc, escoltaven molt i no escatimaven els sacrificis als déus».

Aquesta és la gran bastida sobre la qual Lluís construeix el seu artefacte literari. Certament, hi ha moltes més coses, i Junil en el seu pelegrinatge s'envolta per una colla de gent heteròclita, cadascú amb el seu caràcter i història. El motiu que els anima a tots ells és arribar al país dels Alans, on l'esclavitud està prohibida, cosa que a molts els sembla impossible. Una quimera, però que, tot i això, els impulsa a comprovar si és o no certa.

Però, per sobre de tot això, la gran aventura que s'hi narra és la d'aprendre a llegir. Llegir no sols és «distingir en un escrit els sons figurats per les lletres» (com es diu, de manera ben divertida, en el diccionari); llegir és combregar amb allò escrit, deixar-se trasbalsar per la història i descendir d'ella transformat, sent una altra persona. Els millors llibres no són aquells que ens entretenen, o que ens parlen d'allò que ja sabem, sinó aquells que recordem perquè quan els vàrem abandonar érem ja diferents. Com diu Umberto Eco, a *La memòria vegetal*, aquells que «encoratgen mil itineraris diferents de la imaginació». Aliment per a l'ànima, que, comptat i debatut, en aquests temps cada vegada escasseja més. La metamorfosi de Junil és com aprendre a caminar, una transformació numínica: una vegada aconseguida ja res no torna a ser igual. I ja és completament lliure.

PLANES, Marta (2022): «Una odissea per l'imperi romà», *llegir.cat*, 01-IV-2022. Disponible en línia a: <https://www.llegir.cat/2022/04/critica-junil-a-les-terres-dels-barbars-joan-lluis-lluis/>. [Consulta: 18 desembre 2023].

«Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla.» Així comença *Junil a les terres dels bàrbars* (Club Editor), el periple d'una adolescent i tres esclaus que fugen de l'imperi romà. Joan-Lluís Lluís ha preparat per als seus personatges una autèntica odissea homèrica la finalitat de la qual no és tornar a casa sinó fugir-ne ben lluny, cap a un país, el dels alans, on no existeix l'esclavitud.

Junil, que comparteix aquesta recerca de la llibertat que mou els seus companys, té a més un objectiu suplementari: trobar el poeta Ovidi, que ha hagut d'exiliar-se «tan lluny que sembla que sigui al final de tot el que existeix» per lliurar-li un rotlle d'una obra seva (les *Metamorfosis*) salvada de la crema ordenada per l'emperador. Junil, Tresdits (un esclau escriba), Lafàs (un esclau bibliotecari) i Dirmini (un antic gladiador) són naufrags que busquen la seva Ítaca.

Junil és una persona tan poc valuosa per al seu pare, que després de perdre la resta de la família en un incendi, sospesa si es millor abandonar-la o esperar que es faci gran per prostituir-la. Finalment, es fa llibreter i la fa treballar encolant els papirs amb què es fan els rotlles. Junil comença a construir la seva identitat quan l'esclau copista principal de la llibreria, Tresdits, li ensenya a llegir amb textos d'Homer, Virgili, Lucreci, Horaci, Xenofont, les tragèdies d'Eurípides, Èsquil, els epigrames de Catul i les comèdies de Prosepó i Aristòfanes. Així, Junil descobreix Ovidi i la seva vida adquireix ple sentit.

Mescla de novel·la d'aventures i *bildungsroman*, els viatgers emprenen un viatge a peu en què només dependran d'ells mateixos. Aniran superant reptes i coneixent altres personatges, alguns dels quals s'afegiran a la colla. El lector descobreix amb ells unes terres bàrbares amb pobles i persones que es comporten de manera força més

civilitzada que els habitants de l'imperi romà. Els beneficis morals de la travessia compensen àmpliament els perills i les pors que tenallen els personatges durant la seva fugida.

La presència de la literatura és constant al llarg de la novel·la, des de la llibreria on ha viscut i treballat Junil pràcticament en règim d'esclavitud fins a la seva admiració per Ovidi, la biblioteca on treballa Lafàs, el poema satíric que desencadena la fugida de Junil i els seus companys o les diferents manifestacions literàries (orals o escrites) que van apareixent al llarg del trajecte. «Haver sortit vius de l'imperi és una proesa que algun cronista hauria de narrar», proclama Tresdits.

Són molts els personatges que han llegit o que tenen la tendència a viure la vida de manera semblant a les ficcions que coneixen, o que estan disposats a escoltar narracions i a debatre sobre elles, suscitant en el lector diverses reflexions sobre el fet literari. Saber explicar històries és un do diví? «Cada dues llunes parla, un conte diferent cada vegada.. I va a trobar-lo a dintre seu... allà on els déus l'han posat. Ell escolta... i quan el sent, el parla...», explica el narrador sobre un ancià contacontes.

Junil i els seus es creuen amb pobles que encara no coneixen l'escriptura i el lector viu, a través dels seus ulls, la meravella que suposa poder fixar les paraules mitjançant uns signes que perduren i les històries que es propaguen gràcies a l'escriptura.

A través del pare de Junil, que és llibreter, l'autor ens explica com funcionava el negoci a l'imperi romà: «El pare, com tots els llibreters de l'imperi, publica llibres d'autors vius i morts, sense que ningú hagi donat el seu acord ni cobri cap comissió sobre les vendes. És una pràctica acceptada per les lleis de l'imperi i per això gairebé tots els escriptors són de famílies prou benestants perquè puguin escriure sense haver d'esperar cap guany del mercadeig dels llibres.»

Algunes de les pràctiques de l'època no són desconegudes avui dia, tot i que ha evolucionat la manera de fer-ho, com el fet de remunerar «falsos lectors perquè celebrin la seva última obra a les llibreries, als temples o al mercat.»

Narrada amb dinamisme, amb un bon ritme i capítols curts propis del gènere d'aventures, la novel·la de Joan-Lluís Lluís guia els seus personatges cap a un destí que els ha d'obrir les portes a una vida millor. Durant el viatge, que és la vida mateixa, Junil i els seus companys descobreixen la necessitat de comprendre la diversitat o la fascinació pels contes que es transmeten a través de l'oralitat. Descobreixen, en fi, que per evolucionar cal endinsar-se en terres de bàrbars.

CALONGE, Pere (2022): «L'espai on sorgeix el mite», *El Trapezi*, 18-V-2022. Disponible en línia a: <https://eltrapezi.com/junil/>. [Consulta: 19 desembre 2023].

Es podria dir que *Junil a les terres dels bàrbars* és una faula. Una novel·la que comença amb la fórmula «Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla», i amb una veu narrativa que posseeix la tonalitat de la de les històries de tradició oral durant part del relat. Especialment al principi, quan hi té molta presència; perquè després es dilueix progressivament i només retorna de forma esporàdica i aparentment aleatòria. Molts dels elements que donen forma a la novel·la de Joan-Lluís Lluís semblen beure d'aquesta tradició de la rondalla i del folklore; o dels textos que, en la literatura contemporània, han posat aquesta tradició per escrit, com algunes novel·les de Salman Rushdie o, més a prop nostre, alguna de Gabriel Janer Manila, per exemple. Un marc volgutament indeterminat, poc precís, esquitxat de pobles i de ciutats de nom inventat, contribueix a dotar la novel·la d'aquesta atmosfera mítica. Perquè sabem que es tracta d'un imperi,

que té frontera amb el país dels bàrbars i que hi viu el gran poeta Ovidi —que n'és protagonista indirecte i quasi involuntari. I amb això és més que suficient.

Es podria afirmar també que *Junil a les terres dels bàrbars* és una novel·la d'aventures de tall clàssic. Ja que, a més del que se n'ha dit fins ara, en conté alguns altres ingredients habituals: una família de tirans, una més que probable condemna a mort, una fugida cap a terres desconegudes i hostils —l'escapada, l'objectiu i el camí dubtós. I una estructura de capítols breus, que marquen el ritme de la narració, i amb títols que inciten a seguir. Perquè la novel·la conta, en principi, la història de Junil, una adolescent que treballa encolant papirs a la llibreria del pare ambiciós, cruel i sense escrúpols que la menysprea. Que aprén a llegir d'amagades i descobreix meravellada els versos d'Ovidi. Que per deslliurar-se d'un destí fosc ordeix un pla que acaba amb la mort del pare. I que ha de fugir abans no siga massa tard, a peu, en direcció incerta. Ho fa, inicialment, amb tres esclaus: Tresdits el copista, Lafàs el bibliotecari, i Dirmini, l'antic gladiador; tres personatges que en molts moments de la història hi tenen més protagonisme que no la mateixa Junil. L'autor ha esquitxat l'obra d'un humor que té la millor expressió quan es mostra en segon pla, més subtil, en el to juganer de la veu narradora o en algun diàleg entre personatges. Però que resulta més feixuc quan es fa explícit, especialment en aquells moments d'humor més groller que queda reduït a unes quantes blasfèmies inventades contra déus ficticis.

La fugida dels quatre personatges és al mateix temps una recerca. Perquè l'imperi ha ordenat cremar les obres d'Ovidi, però Junil porta al damunt un rotlle que se n'ha salvat. Un rotlle amb un fragment de *Les metamorfosis* que pretén lliurar a l'autor en el seu exili perquè —a partir d'aquest fragment— en pugua refer l'obra completa. A aquest reduït grup inicial que camina se'ls aniran unint, durant la ruta, més i més companys, fins que en seran tants que gairebé semblaran un poble. Un poble nombrós, inopinadament divers i mestís, format per individus amb tares i xacres també diverses. Una peculiar comitiva de naufrags de tota mena que, a parts iguals, fugen per la por i avancen per

l'esperança. Una esperança en què també hi ha espai per a la utopia, perquè el destí final del viatge és el país dels alans. Un país que ningú no té del tot clar si existeix, però que mereix l'esforç perquè, diuen, allà viuen sense esclaus. La història que narra la novel·la, per tant, es pot llegir també com una odissea invertida: un camí llarg, ple d'aventures i de perills, però en què els protagonistes no viatgen per tornar a casa, sinó per fugir-ne —alguns— o per trobar-ne una de nova —tots. En el camí, l'acció i el vigor d'aquestes aventures es modula amb les estacions. I aquest aspecte, que potser ha estat buscat explícitament per l'autor, en fa ressentir de vegades el ritme; per exemple, quan els protagonistes de la fugida han de sobreviure a l'hivern.

Un d'aquests protagonistes afirma que «haver sortit vius de l'imperi és una proesa que algun cronista hauria de narrar», i Joan-Lluís Lluís s'arropa aquesta missió. Amb uns mínims referents històrics, d'una banda, i la més pura ficció de l'altra, l'autor sembla voler-se situar en aquell interstici on sorgeix el mite. Perquè l'itinerari que relata la novel·la respon, en essència, a les fases que ha de complir o a les proves que ha de superar l'heroi mític per assolir l'objectiu. Un objectiu que pot ser més o menys material però que hem après a llegir sempre des d'un punt de vista moral o de creixement personal: d'expiació, d'autoconeixement o de superació, per exemple. I un camí que tradicionalment ha servit d'al·legoria del procés de construcció individual o col·lectiva. En el cas de la novel·la de Lluís, a més, aquesta creació mítica té una vessant fundacional més o menys explícita. Perquè se'ns està parlant, al capdavant, del naixement d'un grup, d'una tribu o d'un poble. En conseqüència, d'una manera de veure i de viure el món. Indirectament, *Junil a les terres dels bàrbars* parla també del poder i de l'abús, de l'esclavitud i de la llibertat, d'exili, d'amor i de por. Dels límits i de les fronteres, de déus, de creences i de supersticions. Però sobretot parla del poder de la paraula i de l'art d'explicar històries: probablement, el tema que trenca amb la línia argumental més clàssica d'aquest tipus de novel·la.

Sembla evident que Lluís ha pretés donar-li a la literatura, tant l'oral com l'escrita, un paper central. Als grans escriptors —reals o inventats—, però també als oradors anònims que inventen històries i les expliquen al seu poble. En general, són molts els personatges que, o bé viuen per a inventar i explicar històries, o bé es deleixen llegint o sentint les paraules que uns altres han creat. Posseir el do de la paraula, especialment en terres sense escriptura, significa la sort de poder inventar històries, però també de poder inventar la Història o de donar veu a aquelles ordres dels déus que serveixen per justificar i perllongar el domini dels amos. Hi ha, per exemple, el personatge del vell que es dedica a contar històries als membres de la seua tribu, però que no vol ni sentir a parlar de la possibilitat que aquells relats es puguin conservar per mitjà de l'escriptura. La importància de la paraula es mostra també en la necessitat que els sorgirà de poder comunicar-se amb la gent amb què es creuaran, parlants de llengües estranyes. I en el paper determinant que exercirà, doncs, qui té la capacitat de poder-hi fer d'intèrpret. De fet, com que alguns dels estrangers se'ls uniran, hauran d'ordir una mena de koiné a partir de les parles diverses dels integrants del grup. En aquest sentit, en canvi, el paper d'Ovidi és molt més secundari del que podria esperar-se del plantejament de la història. Perquè, si semblava destinat a tenir-hi un protagonisme central, la realitat és que està en el motiu que inicia la peripècia, però després pràcticament desapareix per a retornar d'una manera un tant precipitada per a justificar-ne el desenllaç.

En definitiva, *Junil a les terres dels bàrbars* no només no defuig els pressupòsits de la novel·la de gènere, sinó que els reivindica i els actualitza en una obra que, a partir dels ingredients més o menys clàssics, parla de la força del llenguatge i del plaer d'inventar històries, al mateix temps que recrea un mite fundacional.

BAGUNYÀ, Borja (2022): «Panorama de la narrativa catalana», *Serra d'Or*, 749, pp. 65-68.

Potser *Junil a les terres dels bàrbars* (Club Editor), de l'escriptor rossellonès Joan-Lluís Lluís, ha estat l'èxit més fulgurant de la *rentrée* en termes d'atenció, de celebració crítica i de recorregut de llarga durada. Que s'hagi acabat enduent el Premi Òmnium de Narrativa ratifica aquesta trajectòria d'un dels autors més sòlids del panorama contemporani. Ambientada a l'Imperi romà de l'emperador August, la novel·la segueix els vaivens més o menys frenètics de Junil, una heroïna memorable, que va a buscar el poeta Ovidi per retornar-li un rotlle de les *Metamorfosis*, una obra seva que han salvat de la crema. *Junil* reivindica magníficament la novel·la d'aventura i organitza un viatge-de-l'heroi impecable i entretingudíssim. La llengua s'hi emmotlla amb precisió i vivesa, i acaba convertint la novel·la en una celebració de l'art d'explicar històries. Que hi hagi consens a considerar-la la millor novel·la de Lluís no sorprèn: s'hi resumeixen gran part dels seus interessos literaris en una forma mesuradament desbordant.

BALLBONA, Anna (2022): «Tria personal», *Serra d'Or*, 750, p. 88.

L'esperit d'aventura bateja en bona part de les novel·les de Joan-Lluís Lluís. És aventura que fa avançar la trama, però que també s'infiltra en les capes de profunditat de la seva narrativa, amb temes recurrents com la fascinació per les històries, particularment la diversitat lingüística i la capacitat transportadora de la fantasia i la ficció. Tots aquests elements són presents a *Junil a les terres dels bàrbars*, reconeguda amb el Premi Òmnium a la millor novel·la del 2021, però hi apareixen amb un magnetisme redoblat.

Des de l'inici, amb la primera frase de la novel·la, queden clars el viatge imaginatiu i la força d'un narrador que acompanyarà en la seva fugida una noia, Junil, i tota una corrua d'exiliats i buscadors de vida entranyables: «Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla.» La història s'emmarca lliurement en l'època de l'Imperi romà, quan el poeta Ovidi és desterrat. Aquest poeta farà de guiatge del camí que segueixen Junil i Lafàs, Dirmini, Tresdits, Verdapell... una colla enormement poètica que va creixent i va aprenent a relacionar-se, a entendre's i fer-se entendre, a explicar-se històries i a descobrir-ne de noves, i a salvaguardar, alhora, la paraula escrita.

El poder de la història, de la ficció i de la paraula, el nivell zero —voluptuós i captivador— de la imaginació i de l'aprenentatge, el desvetllament per com pot arribar a ser de transformador un conte o un poema acompanyen el viatge de Junil i tota la colla i acompanyen en tot moment el lector: són la novel·la i com està escrita, són els conjurs dels personatges i les referències inventades —doneu-me pa i ficció i mouré el món!—, són un narrador que amoixa el lector i li ensenya èpiques i desencants, un paisatge exterior salvatge i interiors tant o més tempestejats. L'aventura va molt més enllà de les vicissituds del viatge i es lliga a un sentit més universal: un grup que camina i es comença a donar regles i camins, un exercici de traducció que mai s'acaba, un joc amb molts daus per tirar, una utopia literària, d'aire primigeni, en la qual el lector necessita confiar —semblaria una ironia pels temps que corren— i s'hi abraça amb totes les seves forces.

2.1.2. Entrevistes

PLANTADA, Esteve (2021): «La ficció és un aliment tan potent i necessari com el pa o l'aigua», *El Temps*, 1948, pp. 60-62. Disponible en línia a: https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/temps/2021/temps_a2021m10d12n1948p60.pdf. [Consulta: 14 desembre 2023].

‘Junil a les terres dels bàrbars’ no només marca un punt d’inflexió en la trajectòria editorial de Joan-Lluís Lluís -passa de Proa a Club Editor, que també en reeditarà títols emblemàtics com ‘Les cròniques del deu coix’ (2013) o ‘El dia de l’ós’ (2004)-, sinó que és una de les seves novel·les més fascinants i absorbents. Una gran història d’aventures, d’aroma clàssic i gust per la llengua. Ambientada fa 2.000 anys, hi llegim la utopia llibertària d’un grup de gent que camina a la recerca d’un futur millor, amb la imaginació i el poder del llenguatge com a eina capaç d’esfondrar qualsevol mur.

—L’exili del poeta Ovidi és el teló de fons de *Junil a les terres dels bàrbars*.

—És un personatge fascinant de la història de la literatura. En primer lloc, perquè era el gran escriptor romà i, per tant, del món conegut. I, després, pel seu destí personal: va acabar a l’exili i no en sabem les raons. Això el fa molt novel·lable. M’estranya que encara no hi hagi cap film sobre ell.

—També és enigmàtic. Diu que les raons de l’exili són degudes a «Carmen et error» (‘un poema i un error’). Això va provocar una especulació que encara dura avui.

—Era veritat o ho deia per amagar la veritat? Entre les hipòtesis hi trobem coses que havia escrit, aspectes religiosos o de moralitat pública. O potser es devia a una cosa estrictament política. «Carmen et error» potser donava una pista, o potser era un

contrafort per amagar-ho encara més. No oblidem que amb el càstig de l'exili hi anava la prohibició d'explicar les causes del mateix exili. No sé si va ser massa sincer...

—D'Ovidi a Junil. Com hi arriba, a la història?

—És una pregunta que em faig sovint, amb totes les novel·les. Sempre hi ha parts del procés de creació que desapareixen misteriosament. No recordo com he fet que aquests personatges es trobessin, no sé fer la reconstrucció lineal d'una novel·la *a posteriori*. Però tampoc no m'interessa, ni crec que sigui interessant. En aquest cas, l'inici de tot és Ovidi i les ganes d'escriure sobre el seu exili. Però, com se sap molt poca cosa de l'exili, tots ens l'imaginem. És com un deure imposat. I jo no tenia ganes d'entrar aquí. Llavors penso: i si no hi fos, Ovidi? I si parlem d'ell sense que hi sigui? I arribo a la conclusió que la persona que ho ha de fer és un lector d'Ovidi. Aquí és on començo a pensar qui serà aquest lector, que ha de tenir un vincle fort amb ell i l'exili, però que no pot ser gaire proper. I apareix la Junil, de qui m'he enamorat completament, com mai abans de cap altre personatge.

—Malgrat aquestes connexions amb els esdeveniments, no és una novel·la històrica.

—Hi ha un rerefons històric, però en cap cas és una novel·la històrica. Hi ha molts elements cronològics i sobretot geogràfics que no es poden localitzar. Però hi ha una certa cohesió contextual.

—També hi ha força llicències: no va acabar les *Metamorfosis* abans de l'exili.

—També m'he inventat títols d'obres, del mateix Ovidi o d'autors llatins citats, com Milicià. No el busqueu a Google, no hi és! Els psicòlegs han demostrat que diem una gran quantitat de mentides al dia. És una mecànica social. Si ara decidim no dir-ne, en dues setmanes no tindríem ni amics ni feina. La ficció integra la mentida. En aquesta novel·la, la mentida és una forma de creació literària, vist a través de Dirmini, que s'inventa falòrnies. Una de les coses que probablement he volgut dir amb la novel·la és

que la ficció és un aliment tan potent i necessari com el pa o l'aigua. La nostra vida s'alimenta de ficcions, les primeres rondalles, el cinema, sèries, novel·les. Per als personatges de la novel·la, la ficció és un motor. Si aguanten poblacions hostils, fam i set, és perquè s'expliquen històries.

—La novel·la mateixa no deixa de ser una faula.

—He pres consciència d'aquest aspecte fa molt poc: pràcticament totes les novel·les que he escrit ho són. Encara no he entès ben bé la diferència entre una novel·la faula i una no-faula. Jo hi veig un punt d'inversemblança assumida i acceptada, fora del context de fantasia i ciència-ficció, però tampoc no és realisme màgic, s'hi troba un grau per sota. El gran exemple europeu diria que és *El baró rampant* d'Italo Calvino: un senyor que viu en un arbre i no baixa. Això té com a rerefons un aspecte moral, d'explicar alguna cosa de la humanitat a partir de l'argument. A *Junil a les terres dels bàrbars* crec que ho faig, i per això necessitava alliberar-me de la història i la geografia. L'únic punt que permet situar cronològicament la història és l'exili d'Ovidi —any 8—, però a banda d'aquest fet, no hi ha cap indicació ni d'esdeveniments ni de lloc —amb l'excepció de Tomis i dels alans. Les paraules *romà* i *llatí* no hi surten mai, parlem d'un imperi i prou. Tota la part inicial, ubicada a la ciutat de Nyala, és absolutament inventada. Ni jo mateix sé on és, ni en vull saber gaire. Les tres coses que m'interessen quan escric són: construir una història que s'aganti i sigui interessant; tenir uns personatges versemblants i vius, i trobar la veu —la música, l'estil— per explicar tot això. Per què ho faig m'ho pregunto més tard, quan ja ho tinc tot enllestit.

—Ovidi mor l'any 17 o 18. Exactament dos mil anys després, si pensem en el context català, l'exili és a l'ordre del dia. No sembla casual.

—És totalment involuntari i gens casual. Defujo de posar elements en clau d'actualitat. Entre d'altres coses, perquè quan canvia l'actualitat aquestes claus desapareixen i no s'entén per què hi son. En cap cas parlo de l'exili d'Ovidi per parlar de l'exili de

Puigdemont, però els dos són un exili. I, encara que defugi aquestes coses, hi són. I ho assumeixo perfectament.

—Més enllà del protagonisme de Junil, ha escrit una novel·la coral.

—És una forma de relat que m'agrada molt i tenia ganes de provar-ho a partir d'un personatge central, amb un aglutinament progressiu, a veure què passava... Surt de la pròpia limitació de no saber d'entrada què podia ser aquesta colla. Ho vaig trobant a poc a poc. A Junil li deia que em demostrés que valia la pena que es quedés amb la colla.

—Parla amb els personatges?

—Sí! Sé que no existeixen, que només són al meu cap. Però em contesten. De fet, van començar a parlar-me ells. Em vaig adonar que parlar-hi era una manera molt fructífera d'entendre com podia millorar-los. Els pregunto: què voldries que no t'he donat encara? M'imagino la resposta, però, de vegades, parlen tots a l'hora i són insuportables [riu]. Però crec que hi ha personatges que he millorat a partir d'aquests diàlegs.

—El llenguatge pot ser una arma poderosa. Un poema pot matar, de manera literal.

—D'alguns poemes en fem himnes, i una de les funcions dels himnes és ajudar la gent a matar i morir. A banda del llenguatge, la manera com tracto les llengües en aquesta novel·la és en un pla utòpic. Quan un grup vol dominar-ne un altre treu les espases, guanya i imposa la llengua. Quan no hi ha aquesta voluntat de domini, llavors és molt més complicat, perquè estàs obligat a entendre't. M'interessava veure com s'ho feien. El truc és que a la història hi apareix un intèrpret. Però no ha passat per l'acadèmia i això fa que s'equivoqui, que no ho entengui tot. El tema és que no hi ha cap dels dos grups que tingui raó, perquè saber una llengua no et fa més hàbil per entendre el món. Totes les llengües són iguals! Totes les llengües poden parlar de tot, cosa per mi molt important. Malauradament, avui no ho hem integrat i per això encara hi ha gent que vol imposar la seva llengua als altres.

—Els catalanoparlants ho patim cada dia.

—Les llengües imperials són nocives, perquè es basen en la idea que una llengua és superior a l'altra. Gent que diu «amb el castellà pots parlar a tot el món». I tampoc és veritat, però ells tenen la percepció que sí, i això és típic de la gent que ha crescut amb una mentalitat imperial. És molt desagradable. A mi no m'agradaria gens que el català fos una llengua imperial. El que m'agradaria és que el català fos una llengua lliure d'un país lliure.

—Amb tot, *Junil a les terres dels bàrbars* no deixa de ser una novel·la d'aventures.

—A una novel·la li demano que m'interessi prou per viure-hi dos o tres anys a l'interior. Si trobo aquesta mena d'ecosistema, ja soc prou feliç. Sé que a moltes novel·les meves hi ha rastres minúsculs de Dino Buzzati, sobretot d'*El desert dels tàrtars*. I tinc novel·les amb ecos de Jules Verne, un autor estilísticament mediocre, però que em va obrir uns mons fabulosos quan tenia onze anys i al qual li tinc un agraïment enorme. *El navegant* era clarament Verne, aquest impuls de travessar continents, com passa també a *Junil*... I hi ha Homer, és clar. El més gran autor de l'univers. És fascinant que el primer sigui el millor, no? Fent la paràfrasi amb la filosofia i Plató, penso que la literatura són notes a peu de pàgina de la *Ilíada* i l'*Odissea*.

SALAMÉ, Albert; SERRA, Montserrat (2021): «Joan-Lluís Lluís: “He escrit una utopia llibertària”», *VilaWeb*, 31-VIII-2023. Disponible en línia a: <https://www.vilaweb.cat/noticies/joan-lluis-lluis-entrevista-junil-terres-barbars/>. [Consulta: 19 desembre 2023].

Joan-Lluís Lluís publica una nova novel·la, *Junil a les terres dels bàrbars*, i també canvia d'editorial. Si fins ara era Proa qui li publicava les obres, a partir d'ara serà Club Editor. La novel·la arriba després de tres anys d'haver publicat *Jo sóc aquell que va matar Franco* i d'haver guanyat el premi Sant Jordi. Tal com explica a l'entrevista, trobar un nou fil narratiu li va costar, però el resultat és una novel·la d'altura. Després de gairebé dues dècades, l'escriptor ha tornat a bastir una protagonista femenina, la Junil, que situa ara fa dos mil anys, en un territori indefinit de l'Imperi Romà, a prop de la frontera. És una societat amb esclaus, en què la dona encara és propietat del pare i, després, del marit; i una època en què Ovidi, el gran poeta clàssic, és desterrat i enviat a l'exili. Joan-Lluís Lluís volia novel·lar aquest exili, però ho fa col·locant-lo de teló de fons. Perquè la novel·la que relata és el viatge d'uns personatges que fugen i que cerquen un lloc on no hi ha esclaus, del qual han sentit parlar, però que no tenen la certesa que existeixi. Un grup de fugitius que malden per sobreviure i al qual es van afegint personatges a la recerca d'aquesta arcàdia.

En aquesta entrevista, Joan-Lluís Lluís parla de la novel·la, és clar, però també de com construeix les seves ficcions; de per què Ovidi va ser el motor d'aquesta obra; de literatura de consum i literatura de creació; de com ha descobert que *Junil a les terres dels bàrbars* és, de fet, una utopia llibertària i també apunta, perquè és un tema que tot just ha començat a rumiar ara, que bona part de les seves novel·les són faules. Escoltar Joan-Lluís Lluís parlar de la seva literatura, de les seves obres, és entendre que tenim davant un creador amb tots els ets i uts.

—Comencem per la Junil. És el personatge que dona títol a la novel·la. Com neix aquesta Junil, que és tan silenciosa, intensa, amb una vida interior tan rica, una supervivent, també?

—És complicat de respondre aquesta pregunta, perquè jo no faig fitxes dels personatges ni sé gaire com són abans no comencin a existir. Tinc una idea vaga. I a partir d'aquí, veig com poden actuar, com poden sobreviure al llarg de la novel·la. Les coses sovint són definides per la necessitat de la història, de la construcció del personatge. De fet, primer de tot pensava que seria un noi. Però tenia moltes ganes de posar un personatge femení, perquè d'ençà que vaig escriure *El dia de l'ós* que no tenia una protagonista principal femenina i tenia moltes ganes de tornar-la a tenir. I em vaig adonar que posant de protagonista una noia hi havia un valor afegit molt gran amb relació al context patriarcal —per dir-ho en termes molt usats avui—, a partir de la virginitat.

—La virginitat va lligada a la Junil.

— En el món romà antic i en molts llocs del món, la virginitat de les noies té un preu. En el dret romà, una noia era propietat del pare i després passava a ser propietat del marit, i la virginitat és un preu afegit a la dona com a mercaderia. I un fet tan repugnant trobava que podia ser molt potent: el control sexual dels altres que els romans practicaven i que l'església catòlica va agafar amb delit i que encara avui continua. Per això, vaig decidir que la protagonista seria una noia i que la faria viure amb la contradicció de tenir un impuls sexual normal, però que alhora donés un valor a la seva virginitat, perquè estaria impregnada d'aquesta cultura.

—Per ella, d'entrada, la virginitat li és útil i és una tria, un element de ruptura i llibertat. Com a escriptor, com us heu trobat explorant aquest món tan íntim del gènere femení?

—Quan vaig escriure *El dia de l'ós*, hi havia qui em preguntava com m'ho havia fet per construir la protagonista. Els deia que havia estat fàcil, perquè conec moltes dones, he

conviscut amb moltes dones. Aquesta separació que es fa sovint entre homes i dones la trobo molt artificial i molt interessada d'un punt de vista de control dels homes cap a les dones i també de tot allò que suposa l'economia de consum, en què t'interessa dividir per multiplicar els productes que pots vendre. I penso que ho hem acceptat d'una manera molt dòcil. I, en realitat, jo conec molt millor algunes dones que molts homes. M'és molt més fàcil parlar d'algunes dones que, per exemple, d'un home conegut com a Donald Trump. Aquest home em resulta incomprensible i em cau molt lluny. En canvi, hi ha dones que em són molt properes i entendre com funcionen no m'és gaire complicat. Com tampoc crec que per a una dona sigui gaire complicat d'entendre un home. Tenim més en comú que no coses que ens separen.

—Sí, però la realitat entra en contradicció amb això que dieu.

—Sí, és clar, després hi ha tot el context social, cultural, religiós, els costums... Però que la gent no es pensi pas que la novel·la va de feminisme...

—Situeu la història en un territori de frontera, durant l'Imperi Romà.

—Se situa a l'Imperi Romà, però no és dit. De fet, les úniques coses que marquen que ens trobem en l'època de l'Imperi Romà és que parlo del poeta Ovidi durant el seu exili, els primers anys del segle I dC, per tant, en el regnat d'August, i dels déus, que no apareixen però són citats. Això permet una mínima localització temporal i geogràfica, tot i que tampoc, perquè el lloc no sé on és, és completament inventat, en una província amb una capital que es diu Nyala. Ho he fet així perquè no volia fer una novel·la històrica. Hi ha un context mínim, però més enllà d'això em volia permetre torsions de la realitat.

—Per exemple?

—Això que narro sobre l'exili d'Ovidi, no tot va passar així. L'emperador va desterrar Ovidi al mar Negre, l'actual Romania. A la novel·la, hi afegeixo que les seves novel·les van ser destruïdes, que era prohibit llegir-lo, i tot això és inventat. I les *Metamorfosis*, que

faig que ja existeixen en el començament del recorregut de Junil, però de fet Ovidi les havia començades però les va acabar a l'exili. I les va poder publicar a Roma. Era un desterrament, diguem-ne, suau. Però m'anava bé fer-ho d'una altra manera, per tant, he fet aquestes torsions o distorsions.

—Per què trieu aquest moment de la història i per què trieu Ovidi de reclam o objectiu primer del viatge de Junil?

—Perquè, de fet, l'origen de la novel·la ve d'Ovidi. I de dos fets: Ovidi va morir l'any 17 o 18 de l'era cristiana i, per tant, fa pocs anys que es van celebrar els dos mil anys de la seva mort. Hi ha pocs autors que puguin celebrar amb una certa precisió els dos mil anys de la mort. Però, a Catalunya, no es va fer res. Es va commemorar a Itàlia i a Romania i vaig trobar molt trist que no es fes res aquí, perquè era un autor molt important a l'antiguitat, però també a l'edat mitjana i al Renaixement, i tota una part de la literatura catalana d'aquestes èpoques beu d'Ovidi. Per una altra banda, hi ha l'exili d'Ovidi, que és un episodi fascinant perquè ningú no sap per què es va haver d'exiliar. Ell no ho va explicar, va suplicar de poder tornar i no el van deixar tornar mai. Es va morir a l'exili. A més, sembla que el van enterrar prop del mar i el mar es va moure i la seva tomba s'ha perdut, és sota l'aigua. Per tant, hi ha tota una cosa molt misteriosa que ha donat lloc a algunes novel·les. Al llarg del segle XX, conec quatre novel·les en quatre llengües diferents que parlen d'aquest moment de l'exili d'Ovidi. Són interessants una per una, però en conjunt són una mica avorrides, perquè cadascuna és una variació d'allò que cada autor pensava que feia Ovidi a l'exili. Però jo també tenia moltes ganes d'explorar aquest moment d'Ovidi. Aleshores vaig pensar de fer Ovidi sense Ovidi. Que la protagonista fos una fan del poeta.

—Parlar d'Ovidi a través d'una fan també us permet o us porta a explorar uns altres temes: l'exili, l'alteritat, la por, allò que és desconegut, la idea del sacrifici, la importància dels déus i el dubte sobre la seva existència, la llibertat i l'esclavitud... I com que hi ha una segona part de la novel·la que és un viatge,

trieu el gènere de la novel·la d'aventures —com a *El navegant*— per anar filant el relat i aquests grans temes.

—Aquesta novel·la és un viatge en un sentit realment molt genuí, perquè els personatges travessen una part d'Europa caminant, durant quatre estacions. Volia que fos un viatge molt concret, en què se sentís que caminen de debò i que senten la fred, la pluja, la por, la fam, la set... Tot això he intentat que hi fos. I durant aquest viatge de quatre estacions, diria que passen tres coses. La primera és el fenomen d'aglutinament: Junil marxa amb un altre personatge i de seguida són tres i després se n'afegeixen més. I m'ha agradat molt fer-ho, perquè quan apareixia un nou personatge no sabia si acabaria amb ells o no.

—Dirmini, un antic gladiador, és el primer personatge que s'afegeix al primer grupuscle de fugitius.

—Per mi, Dirmini al començament era com una ombra. Em va passar que es va queixar. Jo parlo amb els meus personatges. Ja sé que no existeixen —que ningú s'inquieti—, però hi parlo, els faig preguntes. Els demano què volen, què volen ser, què troben a faltar... Així, em responc a mi mateix i això m'ajuda a entendre com poden configurar-se més bé. I Dirmini es queixava: «Com és que sempre em deixes allà al darrere, sempre fent de guàrdia protector? Jo vull fer més coses», em deia. I de mica en mica vaig veure què podia fer.

—Al principi, sembla que apareix perquè és l'home que té la força i pot protegir els altres tres, que són més febles.

—És clar, al principi el camí el comencen els tres lletraferits, els únics que saben llegir, però que són absolutament incapaços de defensar-se. De manera que apareix un quart personatge per a cobrir aquest flanc. Però era molt trist de tenir algú que només fes això. Dirmini havia de fer més coses. I en cada personatge que apareix, hi ha una mica aquest procés.

—Què més passa, en aquest viatge?

—Els protagonistes comencen fugint, però ben aviat s'adonen que volen anar cap a un lloc, tenen un objectiu. El pol negatiu és fugir i el pol positiu és tenir un propòsit. I cal equilibrar aquesta tensió. I això els canvia el ritme, l'estat anímic, la manera de comportar-se... Els canvia moltes coses. I la tercera cosa és la literatura: tots, en un moment o un altre, estan tocats per les lletres. Sigui la gran literatura de tipus ovidic, que és Junil qui la porta, com portaria una torxa, sigui d'una manera més incerta amb les rondalles a la vora del foc, la literatura oral tal com es practicava. A més de menjar, beure, dormir i tenir els peus protegits, la literatura també els serveix per a avançar. I per mi, això és important més enllà de la literatura, perquè l'home és un animal que s'alimenta també d'imaginari. Els éssers humans no vivim sense imaginari. És molt important perquè de vegades sembla que la literatura, les arts, siguin una cosa per a fer bonic, per quan tens temps o per quan tens diners i et pots dedicar a fer coses. No! Tothom necessita aquest imaginari. I és tan noble una senyora que explica històries a la vora del foc com un poeta que escriu versos excelsos. Tot és noble, perquè tot alimenta.

—Aquesta defensa que feu de l'imaginari literari diríeu que és en crisi ara per ara?

—Els propòsits d'aquells que confegeixen les obres o els productes que consumim no sempre són honorables, a vegades són interessats i pensats exclusivament per a guanyar diners. I això causa un empobriment. En la literatura catalana, hi ha alguns autors que es nota que escriuen amb patrons definits, pensats per als guanys econòmics. No passa res, és legítim, però hi són. La qüestió és com destriem la literatura de creació i la literatura de consum. A les llibreries, no trobem uns prestatges que diguin: «Això és consum» i «això és creació». Fins i tot, hi ha editorials que barregen amb el mateix disseny obres que visiblement són d'una categoria i d'una altra. Una obra de creació pot generar molts diners i una obra de consum ser un nyap. Tot es barreja. Però aquest és el punt que em dol: que lectors de bona fe confonen les coses i a mi de vegades m'han

comparat amb autors —no diré cap nom— amb qui em fa una mica de cosa trobar-me a la mateixa capsa.

—Perquè escriuen literatura de consum?

—Sí, perquè fan exclusivament això i de vegades no ho reconeixen. Fan literatura de consum i alhora voldrien tenir l'etiqueta d'autor de creació. No, això no pot ser.

—Generalment, els autors que fan literatura de consum s'ofenen si els dius que en fan.

—Sí, és veritat. Això demostra que hi ha un criteri moral que deu surar per algun lloc invisible, que els deu donar una certa mala consciència. Aleshores, accepten fer-ho però que no sigui dit. És una llàstima. Seria més sa si es pogués dir ben clarament.

—Abans, quan parlàveu de Dirmini, l'ex-gladiador, m'heu fet pensar que hi ha molta dignitat en els vostres personatges, en el sentit que sou capaç de desplegar la seva complexitat. Els feu complets, fugen dels tòpics.

—Ho intento. Invento personatges, però alhora me'n sento responsable. Un personatge massa tòpic, massa simple, fa malbé la novel·la. També és una manera d'assentar bé la novel·la. Per una altra banda, si hi ha una mena de personatges que detesto són els «mascles alfa». En la ficció i sobretot en la realitat. Per mi són desagradables, també ho són les «femelles alfa», cada dia més visibles. No he posat mai cap personatge així en les meves novel·les. I penso que s'agraeix, perquè no són personatges tan previsibles, han d'inventar-se camins per a aconseguir allò que volen. És més complex i més interessant, per tant.

—Precisament, els personatges de *Junil a les terres dels bàrbars* són fora de les convencions socials de l'època i no exerceixen el poder.

—He arribat a la conclusió que la colla de personatges que caminen junts és una utopia llibertària. He escrit una utopia llibertària. I el viatge és per a anar cap a una mena

d'arcàdia. I vés a saber què s'hi trobaran, probablement una altra cosa, però... En el grup no hi ha cap cap, no hi ha dirigent. Segons el moment, un o un altre pren la iniciativa, amb una certa autoritat, però donada per les seves competències, fet que és una de les bases de la ideologia anarquista. Proudhon deia que l'única autoritat acceptable és la que neix de la competència. Aquesta frase, me la crec molt. Però me n'he adonat fa poc, en cap moment no era conscient que novel·lava aquest concepte. I em suscita un cert goig haver-ho fet. I encara no he trobat la manera d'explicar què és de debò una faula. Perquè també fa pocs dies que he entès que he escrit una faula amb aquesta novel·la. I de retop he entès que pràcticament totes les meves novel·les són faules. Però això no ho havia entès fins fa pocs dies. I veig que fer aquestes descobertes vol dir que encara no sóc prou previsible per a mi mateix, que encara em puc sorprendre.

—Per què dieu que pràcticament totes les novel·les que heu escrit són faules?

—Què vol dir fer una faula, més enllà del text fàcil de llegir amb un ensenyament moral? Quan això s'aplica a una novel·la concreta, què vol dir? Per exemple, *El baró rampant* d'Italo Calvino també trobo que és una faula. Vol dir que hi ha un punt d'irrealitat assumida i... Però no ho sé ben bé, ara encara faria respostes incompletes, però és un tema que tinc moltes ganes de compartir amb els lectors quan comenci a fer presentacions, perquè em diguin com veuen aquesta novel·la i com veuen aquest concepte de faula, per arribar a entendre-ho. Els lectors m'ajuden moltíssim a entendre les meves novel·les.

—Si penseu que gairebé totes les vostres novel·les són faules, entenc que hi heu trobat uns patrons.

—Les novel·les *El dia de l'ós*; *Aiguafang*; *Crònica del déu coix*; *El navegant* i *Jo sóc aquell que va matar Franco* trobo que són faules. Tenen en comú el fet que en totes elles la realitat no importa gaire o, en tot cas, hi ha una realitat interna en cada novel·la que és més important que no la realitat comuna. Però no són novel·les de fantasia ni de ciència-

ficció. I hi ha un propòsit que impregna una mica el relat. Potser té a veure amb la dignitat de què parlaves. És una reflexió en curs.

—Quan vau començar a escriure aquesta novel·la?

—La vaig començar a escriure el 2018 després de la caparra del premi Sant Jordi. I amb una certa angoixa, perquè el premi Sant Jordi és una fita considerable en la literatura catalana i la pregunta: «I ara, què?», m'era una mica angoixant. A mi, aquest premi m'ha fet créixer el nombre de lectors i, per tant, hi pot haver una certa expectativa. El 2018 va ser un any en què em vaig moure moltíssim. *Jo sóc aquell que va matar Franco* l'he presentat més de cent vegades. Era un moment dens i superar el dubte de «i ara, què?», no va ser fàcil. Dubtava molt i tenia més d'una idea possible. De fet, vaig provar tres d'idees, entre les quals hi havia aquesta.

—El 2018 també va ser un moment políticament molt dur i dolorós. La idea de caminar, de la frontera, de l'exili... Té a veure també amb aquell moment?

—Conscientment no hi té res a veure. Inconscientment, accepto qualsevol lectura possible. Perquè jo, com tanta gent, vaig viure el final del 2017 i el 2018 amb molt de dolor, molta pena, molta revolta i molta indignació. I això suposo que sí que marca. Però no és una transcripció voluntària. No m'interessa de fer aquests paral·lelismes.

—A *Junil a les terres dels bàrbars* l'imperi és la civilització.

—La paraula «bàrbar» ve dels grecs, és una onomatopeia per anomenar els que no parlen grec. Després, pels romans, era molt pejoratiu i després, en la historiografia, es parla dels pobles bàrbars per a qualificar tots els pobles que eren de l'est i l'Europa central, és un terme neutre en la història. Però, en realitat, no és un terme gens neutre, és una paraula molt forta i pejorativa. Els bàrbars mai no són ben bé els que pensem que són. Això ho sabem molt. Jo sóc un bàrbar per alguns. És qüestió de punt de vista. En la realitat històrica, tinc molta més empatia per als bàrbars que van venir de l'est que per l'Imperi Romà, encara que sense l'Imperi Romà no parlàriem català. Però parlàriem una

altra cosa. L'Imperi Romà em suscita molt poca empatia. «Bàrbar», per mi, és una manera indefinida per a parlar d'una altra cosa.

—Us definiu com a bàrbar?

—Tots som bàrbars segons el punt de vista. Del punt de vista del nacionalisme espanyol, tots els catalans som bàrbars. Som com una forma de mal. I jo no considero que el nacionalisme espanyol sigui bàrbar sinó que és un imperi, amb tot allò que un imperi té de desagradable, fosc i malèvol. Però evidentment és relatiu. Hem de tenir sempre en compte quan discrepem amb unes altres persones: ningú és bàrbar del tot, ningú és dolent del tot, ningú és civilitzat del tot. Si ho tenim al cap, ens pot evitar problemes. M'esgarrija molt veure a Twitter com la gent s'insulta i com es tracta amb noms d'animals. No es pot deshumanitzar ningú, encara que sigui algú disposat a enviar-te a la presó.

—No volia acabar l'entrevista sense demanar-vos pel canvi d'editorial. Fins ara, publicàveu a Proa, i aquesta novel·la la publiqueu amb Club Editor, cosa que tindrà uns efectes en la recepció de la vostra obra. Què us va fer decidir?

—En cap cas no prové de cap retret que pugui tenir cap a Proa. La gran aventura de la meua vida és la literatura, que vol dir escriure. Però no tan sols implica el procés d'escriure sinó també què passa amb un text escrit una vegada s'ha acabat. Com es llegeix dins l'editorial, com es pot revisar, com es pot millorar, com es pot explicar, com es promou i es presenta... Tot això forma part de l'obra i no és secundari. I tenia ganes d'explorar maneres diferents de fer. Perquè la rutina em fa molta por.

—De fet, vós ja havíeu publicat dues traduccions amb Club Editor: *L'arrencadors*, de Boris Vian, i *El llibre dels finals*, de Joan Bodon.

—Fent aquestes dues traduccions, amb la Maria Bohigas vam entendre com podíem treballar plegats. Vam veure que coincidíem amb moltes coses i que, si discrepàvem, en podíem parlar. Però la discrepància és bona en aquest punt. Un escriptor pot fer moltes

coses, però no pot cultivar el cofoisme i l'autosatisfacció. Per això, és molt necessari que hi hagi visions crítiques i a la vegada constructives. I això la Maria ho fa, et posa en un punt de desequilibri fructífer. I jo, a partir d'un cert moment, em trobo convertit en un humil servidor de la novel·la. Es podria resumir dient que eren ganes d'explorar una altra manera de viure un llibre acabat.

RIBERA, Carles (2022): «La realitat és el lloc estrany on haig de viure quan no escric», *La República. El Punt Avui*, 04-II-2022. Disponible en línia a: <https://www.lrp.cat/lrp-arts/article/2093204-la-realitat-es-el-lloc-estrany-on-haig-de-viure-quan-no-escric.html>. [Consulta: 14 desembre 2023].

Escriptor premiat i llegit, Joan-Lluís Lluís reflexiona en aquesta entrevista sobre la seva última novel·la, sobre llengua, literatura i creació literària i sobre la precària situació actual del català

Joan-Lluís Lluís (Perpinyà, 1963) complirà l'any vinent trenta anys com a autor, una carrera que ha anat agafant solidesa amb el temps i que li ha permès ser avui un dels autors amb més prestigi del panorama literari.

—Vostè és un català de la Catalunya del Nord i els mitjans de Barcelona durant molts anys l'han pres una mica com un exemplar exòtic més que no pas com un simple escriptor. En els últims anys sembla que s'ha pogut treure una mica aquesta llufa, no?

—Això és una gran victòria. És un descans. Durant una desena d'anys els periodistes em feien un vuitanta per cent de les preguntes sobre la situació del català a la Catalunya Nord i un vint per cent com a molt sobre el meu llibre. I això era molt pesat. Ep, responia de grat, però era pesat. Ara això s'ha invertit completament.

—A partir de quin llibre va començar a canviar?

—Diria que a poc a poc a partir de *Conversa amb el meu gos sobre França i els francesos*. Va ser com dir, mira, us ho explico amb aquest llibre i a partir d'aquí ara parlem d'una altra cosa. I crec que va ser com un tombant. Reconec, també, que durant uns anys se'm va aplicar una mena de discriminació positiva per ser de la Catalunya Nord, que em va afavorir els primers anys. Un dia un periodista de Barcelona em va dir et fem més cas pel fet que siguis de Perpinyà que si fossis d'Olot. Per curiositat, per desconeixement, per dir d'on surt, aquest.

—Vostè és nascut a Perpinyà però la seva família és originària del Principat i sempre ha estat una mica amb un peu a cada banda; ara mateix viu entre Perpinyà i Banyoles...

—Es podria dir que soc pancatalà [riu]. Pràcticament sempre he tingut una vida transfronterera. Des de l'edat adulta sense cap dubte, per a mi ser català del nord és un accident històric, a mi m'interessa la Catalunya total i la llengua catalana total. El lloc on toca néixer a cadascú és important, determina algunes coses, però filosòficament a mi no m'afecta. Jo soc català i prou.

—És per això que en la seva obra no hi llegim pas un català dialectal? Trobo que hi ha una frondositat lèxica brutal, però que espigola d'aquí i d'allà, una mica de tot el domini lingüístic. És premeditat?

—Aprofito totes les escletxes possibles. Sincerament, trobo els meus recursos lingüístics molt precaris. I quan més en sé, de llengua catalana, més m'adono que no en sé.

—Aquesta no és pas la visió que tenen ni els lectors, ni els jurats, ni la crítica.

—Sí, d'acord. Però és que, mira, et diré que viure en un territori on la llengua s'està morint té molts pocs avantatges. Però potser sí que en té un: no crear complexos de

cara a l'ús de les paraules que vas descobrint, que potser s'han perdut o simplement són sinònims o dialectalismes de zones diferents. Per tant, jo considero qualsevol paraula catalana que m'arriba com a una paraula meva. Moltes paraules no sé ni d'on venen, simplement m'agraden. Soc un gran usuari de diccionaris de sinònims i si trobo alguna paraula que considero expressiva o adequada per a un text, la utilitzo. El verb *eixir*, per exemple, molt utilitzat a València, és una paraula que m'agrada i la faig servir. En aquesta última novel·la pràcticament tots els noms d'animals que existeixen al Rosselló els he posat en rossellonès, però no sempre és igual, d'una novel·la a l'altra puc canviar, perquè cada novel·la demana una manera diferent de ser escrita i registres diferents.

—**Acaba de guanyar el Premi Òmnium a la Millor Novel·la de l'Any amb *Junil a les terres dels bàrbars*, una falsa novel·la històrica que es llegeix com una faula, en què una colla de fugitius d'algun punt de l'imperi romà travessa terres desconegudes per anar a trobar un país on no hi ha esclavitud però també, per part de la protagonista, trobar el poeta Ovidi al seu exili. Quina és la metàfora d'aquesta història?**

—L'aspecte metafòric sempre em costa explicar-lo, perquè quan escric sempre procuro no pensar-hi.

—**No té una idea prefigurada d'allò que vol dir?**

—Quan començo a pensar, penso en una cosa molt primària, en la història. Després, de quina manera l'explicaré. Però en la conclusió de tot plegat, l'aspecte metafòric, o allò que abans s'anomenava el missatge provo de no pensar-hi mai. Perquè amb els anys m'he anat adonant que si hi penso, de vegades la història se'm desquadra.

—**La història que li fa arrencar l'escriptura de *Junil* quina és, doncs?**

—L'objectiu és parlar d'Ovidi, però sense que hi sigui, o que hi sigui molt poc. Ja hi ha novel·les que han parlat d'aquest poeta. Llavors si no parlo d'ell directament puc utilitzar com a protagonista un lector d'Ovidi o, en aquest cas, una lectora. L'exili

d'Ovidi, l'amor cap a la literatura, m'acaba fent confegir un personatge que és Junil, que vull que trobi un camí de llibertat personal. I llavors he de crear l'engranatge per tal que això passi.

—D'alguna manera és anar a buscar Godot en comptes d'esperar-lo.

—Probablement Junil es fa una idea completament equivocada sobre Ovidi, unes expectatives molt exagerades, com ho són sovint les nostres expectatives en general sobre les coses.

—Per què ha triat Ovidi com a motor absent de la història?

—Perquè el seu destí em fascina. Va ser el més gran poeta del seu moment. Enviat a l'exili sobtadament sense que encara avui s'hagi aclarit per què. Hi ha hipòtesi, però en realitat no ho sabem. Aquest daltabaix, que va fer que no pogués tornar mai, que morís a l'exili, trobo que canvia la imatge que podem tenir del príncep dels poetes, que era una persona molt rica, molt famosa, molt elegant i que, tot d'una, viu enmig del fang als confins de l'imperi enmig dels bàrbars. A Tomis, a la costa del mar Negre, que era el punt extrem de l'imperi romà. Trobo que més enllà de la seva obra aquesta circumstància fa que la seva vida sigui fascinant. Tenia ganes d'interessar-m'hi i llavors va passar que l'any 2017 o el 2018, perquè no se sap amb exactitud quan va morir, es complien dos mil anys de la seva mort. A Itàlia i a Romania, per exemple, es van fer moltes coses, però a Catalunya, no. Tenim l'excusa que els anys 2017 i 2018 a Catalunya teníem altres coses al cap [somriu], però tot i això em va saber greu que ningú rememorés una figura tan important per a la literatura catalana medieval i del Renaixement. Va ser traduït molt aviat al català.

—És un autor clàssic europeu, en les arrels d'Europa, es podria dir, i com a europeus que som els catalans ens ha influenciat.

Sí, sense cap dubte. Això em va portar a veure què podria fer en relació amb aquest personatge. Però no volia fer res que fos ni biogràfic, ni hagiogràfic, ni tan sols imaginar com havia pogut haver estat el seu exili, perquè tampoc no se sap amb dades certes.

—Ara no farem un espòiler, però el gir final és sorprenent.

—Sí, al final vaig pensar, posats a fer, que no hi sigui, que no hi surti gens.

—Hi ha una geografia de la novel·la que no se situa i un context històric que, tot i que per raons evidents es pot deduir que és l'època de l'imperi romà en vida d'Ovidi, no es menciona mai. Surten d'una ciutat imaginària que es diu Nyala i unes terres bàrbares per on deambulen. On és, tot això?

—No ho sé.

—Pot ser que sigui per aquí a Catalunya?

—No, perquè si fossin a Catalunya passarien sempre arran de mar i no ho fan, el mar no apareix fins al final. Jo ho situo vagament en un punt del nord-oest de l'imperi romà, sense concretar més.

—No va pensar la novel·la sobre un mapa real?

En tota la novel·la, només Ovidi i Tomis, que és la ciutat on es va exiliar, són identitats o topònims reals. Són les úniques dues informacions històriques o geogràfiques.

—Fins i tot s'inventa escriptors i déus.

—Els déus bàrbars són tots inventats. Les muntanyes i els rius no tenen mai noms. És que jo no vull fer novel·la històrica. És un gènere que no m'interessa gaire. La novel·la històrica fa la reconstrucció d'uns llocs, d'uns personatges, i a mi això no m'interessa excessivament. Però haig de dir que, paradoxalment, m'he documentat molt sobre l'època romana.

—Documentar-se per inventar?

—La documentació em serveix sobretot per verificar que allò que m'invento pugui ser versemblant. És per això que les paraules *Roma*, *romà* i *llatí* no hi surten mai, que el nom de l'emperador no hi surt mai, que hi ha autors llatins inventats, fins i tot algunes obres d'Ovidi que cito són inventades. És un exercici d'amarar-me de l'època, del moment històric, del personatge per després oblidar-ho tot i inventar. La novel·la històrica és un gènere que no practico, però que té elements interessants, com també la fantasia o la ciència-ficció.

—Efectivament, vostè durant la seva trajectòria com a novel·lista ha espigolat molt en gèneres com el fantàstic, l'històric i també el realisme màgic, o l'ucronia, en el cas de *Jo soc aquell que vaig matar Franco*. Sempre juga amb la realitat i la ficció, amb l'engany, la simulació. De fet, la novel·la és ficció per definició, però vostè crea un cert misteri de realitat, un equívoc.

—Primer de tot suposo que el que passa és que la realitat m'avorreix una mica. No la trobo gaire satisfactòria, en general. I menys la realitat que es viu actualment a Catalunya. La realitat, doncs, no és el que espero trobar-me quan escric una novel·la, ja en tinc prou vivint-la. Però en tot cas, com bé diu, per més realista que vulgui ser una novel·la, sempre és ficció. La novel·la dita realista, que és el gran tronc que arrenca en el segle XIX, és un gènere com un altre. I jo utilitzo elements de tots els gèneres que tinc a l'abast, però tenint clar que sempre escric ficció. A més, mai penso si determinat gènere està més o menys de moda o actualitat. Per a mi la ciència-ficció o la fantasia, la novel·la realista o la històrica, són eines possibles per crear un món.

—Així vostè escriu per escapar de la realitat, és el seu refugi?

—La realitat és el lloc estrany on he de viure quan no puc quedar-me en la literatura. De tant en tant, haig de sortir de la meva bombolla i anar al món.

—El que l'incomoda és el món real en general o l'univers particular català?

—El món en general. No soc especialment nostàlgic de cap època, però trobo que el món no camina recte, que els humans som éssers irracionals que pretenem ser racionals, i potser aquest és el problema. Si admetéssim la nostra part d'irracionalitat, potser la sabríem gestionar millor. Jo no hi crec gaire en el «penso, doncs soc»; per a mi és «penso, doncs faig ximpleries». I és aquí on la novel·la em permet aquesta cosa meravellosa de crear un món absolutament a la meua mida, on decideixo jo el bé i el mal i on em puc equivocar totalment però soc amo i senyor, i també vassall d'aquest món.

—Però vostè en realitat és una persona molt implicada amb el seu entorn. Culturalment, lingüísticament i políticament vostè ha estat sempre molt actiu. Des que va treballar en l'experiència de l'edició del diari El Punt a la Catalunya Nord en els anys noranta, fins al Consell per la República. I ha fet lletres per a músics com Pascal Comelade i Blues de Picolat. Com s'explica que vostè digui que s'evadeix de la realitat i després no pari de fer activisme?

—Suposo que perquè de vegades em faig il·lusions que tinc la capacitat de canviar alguna engruna de realitat. Després m'adono que no puc i faig una passa enrere fins a la propera vegada. Per exemple, en el cas del Consell per la República a la Catalunya Nord, em va encantar participar en el moviment que va crear la delegació, però una vegada consolidada, me'n vaig retirar i ja no hi soc. I em sembla bé fer-ho així, fer un pas endavant per si es pot ajudar i després deixar que els altres facin el camí. No em resignaré mai fins que Catalunya no sigui independent i no em resignaré a veure com la llengua catalana pateix investides i atacs i com molts catalans ho admeten i ho accepten. Però la meua capacitat real d'intervenció o d'acció és tan minúscula que de vegades arriba un moment que dic potser millor que em tanqui a casa i que creï mons paral·lels.

—En el món real vostè com a nord-català ha viscut la degradació del català al nord del país. La situació del Principat és similar?

—Sí.

—Sí!?

—No vol dir que s'acabi igual. Aquí hi ha una massa social més important, una consciència política sobre la llengua molt més important i una cooficialitat que, amb totes les cometes que calgui posar-hi i les mancances enormes, hi és. Però sí que l'acceptació que el català és una llengua subordinada a una altra veig que ha arrelat al Principat, que el franquisme no va actuar en va i que ha deixat mecanismes mentals com el de passar-se al castellà per educació o amb aquella persona que té la pell negra i que segur que no parla català. Collonades com aquestes maten la llengua. Cada vegada que un catalanoparlant utilitza el castellà a Catalunya participa en la mort de la llengua catalana. Les raons poden ser diverses, i algunes poden ser justificades, però l'efecte concret i real és la mort de la llengua quan no la utilitzem.

—Vostè fa molts anys que és a cavall de les dues bandes del Pirineu. La situació al Principat és pitjor ara que fa trenta anys quan vostè va començar a fer-hi carrera com a escriptor?

—La meva sensació personal és que ha empitjorat. Se sent parlar més castellà pels carrers, els de Girona o de Banyoles, per posar dos exemples considerats intocables. Això és innegable. I que el pla del nacionalisme espanyol transversal, des de l'extrema dreta fins a una part notable l'esquerra, és que un dia Girona sigui com l'Hospitalet de Llobregat, no en tinc cap dubte. I ho poden aconseguir, utilitzant els immigrants, sovint a desgrat seu, com a carn de canó contra la llengua catalana. D'altra banda, durant el que es va anomenar el procés es va posar la qüestió lingüística entre parèntesi, per dir hem de prioritzar la independència i després ja ho veurem. Jo no hi estava gaire d'acord, però potser sí que calia. Ara que es veu que la independència no la tindrem ni demà, ni demà passat, cal tornar a la llengua amb tota urgència. I això també es percep. D'un any ençà, hi ha una nova preocupació per la llengua. La presa de consciència és una etapa indispensable. En la nostra situació, la llengua no es parla només per inèrcia, sinó

sobretot per voluntat. En això no som gens la Dinamarca del sud. A Dinamarca tothom parla danès.

—Tant en l'aspecte polític com lingüístic el veig una mica pessimista en aquests moments.

—A mi, els conceptes pessimista i optimista no m'interessen gens. El que m'interessa és ser actiu o inactiu. I crec que, a pesar de tot, soc un pessimista actiu. De vegades l'optimista és aquell que diu que tot va bé i que no cal fer res. Això es veu molt en el món polític i institucional actual. Hi ha un cofoisme oficial sobre la llengua catalana que trobo que no s'aconsegueix trencar. Voldria veure actes reals del govern més enllà de les paraules. No sé si el que passa a Catalunya es pot anomenar conflicte lingüístic o no, però que hi ha agressivitat i odi contra el català, això és una evidència. I això és, com a mínim, un primer nucli de conflicte. És un encenall. Es fa alguna cosa, per apagar-lo?

—Els poders públics han badat?

—Si hi ha un retret que es pot fer al govern i a la política lingüística en general és no explicar clarament quins són els drets i deures lingüístics dels ciutadans de Catalunya. Moltíssima gent no en té ni idea, i això ho constato en les xerrades que faig per tot Catalunya. Caldria fer campanyes de promoció i divulgació d'aquestes lleis que diuen que qualsevol persona pot parlar el català on vulgui i quan vulgui i que no ha de canviar de llengua mai.

—Cal fer promoció d'una cosa que fa quaranta anys que ja es pot fer?

—Ho trobo molt greu. Hi ha gent que pensa sincerament que si entra en una botiga i la persona de la botiga parla castellà, ella està obligada a parlar en castellà, a fer un «sí, *bwanan*». I això és una mancança greu i transversal des d'en Pujol fins avui.

L'OFICI D'ESCRIURE

—Club Editor, el segell que li ha publicat l'última novel·la, ha anunciat que reeditarà algunes de les seves novel·les anteriors. Les revisarà?

—Sí, seran totes reedicions revisades.

—Amb quin criteri?

—No en tinc ni idea. Em fa molta por. És una experiència interessant. D'entrada, com que en soc l'autor tinc el dret de canviar el que vulgui. Podria canviar el final, el començament, els personatges, i això em suggereix la pregunta: fins a on un autor ha de ser fidel a ell mateix? No sé quina és la resposta.

—Després d'haver passat per altres editorials, a Club Editor ha trobat finalment el seu lloc?

—Tampoc no he voltat tant. Era a La Magrana i vaig marxar-ne perquè van deixar de publicar en català. Ens van expulsar quan va anar a RBA, de males maneres. Després vaig anar a Proa i m'hi sentia francament bé, no tinc res dolent a dir de ningú de Proa. Simplement em vaig adonar que tenia ganes de trobar una altra manera de fer llibres. Des del punt de vista del lector, pot resultar difícil d'entendre fins a quin punt el tarannà d'una editorial pot influir en una novel·la. Perquè hi ha un treball de l'editor previ a la publicació, que pot ser molt intrusiu o molt poc, molt exigent o molt poc, etcètera. I en alguns casos permet rumiar molt la novel·la abans de publicar-la. Jo sempre soc l'últim que decideixo, que poso el punt final de tot el que escric, però sí que els suggeriments, les crítiques i la visió d'un editor és molt interessant. I canviar d'editor és interessant per això. I a Club Editor, el segell de Maria Bohigas, tenen una característica específica, que és que dediquen molt temps a cada novel·la. En publiquen poques i això fa que tinguin molt temps. I el temps és el més important. Amb temps es pot fer créixer i madurar una novel·la.

—I també hi ha l'acompanyament posterior, no?

—És important treballar la novel·la després que hagi estat publicada. I si un editor publica poc, passa el mateix, té més temps per dedicar a cada novel·la. És una manera més artesanal, més familiar, on em sento millor que a l'ombra del grup Planeta, on és Proa, que veig com la resistència interior dins del grup. Fan el que poden i ho fan bé, però l'ombra de Planeta és molt freda i desagradable. En canvi, en una editorial independent parles de tu a tu amb l'amo de tot plegat.

—La reedició dels llibres anteriors en què vostè haurà de treballar ara, l'obliga a fer un parèntesi, una aturada pel que fa a nova creació, a nous projectes de novel·les?

—Tinc coses començades, però l'obstacle principal fins ara per fer coses noves és la tossuderia de *Junil...* per ocupar tot el meu espai vital. No se'n vol anar, afortunadament. Ara la presento a l'Hospitalet. Serà la cinquanta-cinquena presentació. En faig entre dues i cinc cada setmana. Això requereix molta energia mental i física i, per tant, tinc poc temps per escriure. Però també m'agrada la situació, perquè em permet a mi mateix entendre millor la novel·la i qui és Junil.

—I qui són els lectors, no?

—Sí, puc veure cara a cara els lectors a qui em dirigeixo.

—En aquest sentit, trobo que *Junil...* té molts nivells de lectura. És a dir, que pot ser llegida tant per estudiants d'institut com per la crítica més erudita i tots s'hi poden trobar còmodes. Això és d'alguna manera la definició d'un clàssic. Serà un clàssic, *Junil*?

—Això no em pertoca dir-ho a mi. Quan escric no penso en cap públic determinat. Escric i prou. I si hi penso, provo de treure-m'ho del cap, perquè pot influir-me, i això no és bo. Però sí que *a posteriori* m'he adonat que hi ha professors que l'han fet llegir als

seus alumnes als instituts i que els alumnes s'ho han passat molt bé. Això no ho havia previst en cap cas. Fins i tot una senyora em va dir que havia explicat la novel·la a la seva filla de 8 anys com si fos un conte.

—Aquest fet connecta una mica la seva literatura amb l'època en què el mainatge i els adolescents teníem pocs llibres destinats específicament a nosaltres, amb honorables excepcions com les de Joaquim Carbó i Sebastià Sorribes, i creixíem llegint *Moby Dick*, *L'illa del tresor* o *Robinson Crusoe*, que estrictament eren novel·les per a adults.

—Tant de bo el que vostè diu sigui profètic. Això ho diran els lectors.

—Lligant Ovidi i la seva repercussió en la literatura occidental posterior amb la situació de crisi del català, no té la sensació de vegades que està escrivint en llatí, en el sentit d'utilitzar alguna cosa semblant a una llengua culta cada cop més a prop de ser una llengua morta, com molts autors medievals?

—És una cosa que m'ha passat pel cap algun cop. De vegades, em pregunto si d'aquí a un segle quedarà gent per llegir en català fora de les universitats. I és molt dolorós de pensar-ho. La cosa positiva és que depèn de nosaltres. Els japonesos i els australians no salvaran pas el català. Els únics al món que poden salvar el català són els catalans. Aleshores, o ens hi posem o acceptem aquesta espiral de renúncia que sí que existeix i que és possible que ens acabi vencent. Aquesta espiral es pot invertir. No és fàcil i demana uns esforços personals. Hem de fer l'esforç fins que arribi un dia que ja no sigui necessari. I segurament no serà tan necessari el dia que hi hagi un estat independent a Catalunya. I encara, potser continuarà sent necessari durant un temps continuar fent l'esforç personal. Mentrestant, però, jo com tants d'altres no renunciaré mai al català ni a pensar que és una llengua plena i completa.

—No ha escrit mai en francès, la llengua en què va estar escolaritzat?

—No.

—Ni té previst fer-ho?

—No ho faré mai. Catalunya i el català m’han donat una enorme quantitat de coses boniques a la meva vida. Pràcticament tot el que té de positiu la meva vida ho dec a Catalunya, a la llengua catalana, a catalans i a catalanes. I a mi això em crea un vincle de lleialtat i d’agraïment tan fort i també tan humil que sé que no hi renunciaré mai. Si les generacions futures ja no són capaces de llegir en català, això sí, serà culpa nostra. Dels catalans de l’any 2022. Hi podem fer alguna cosa i l’hem de fer.

—Les seves obres estan traduïdes al francès?

—Molt poc. Costa molt. Soc un dels autors catalans amb un cert reconeixement menys traduïts al francès. No sé per què. Ara *Junil* sortirà en espanyol a Espanya i a l’Argentina. I també en tinc en txec. I en tinc en curs en àrab.

FENT DIARIS AMB CARLES PUIGDEMONT

—En els anys noranta va participar en un projecte periodístic, l’edició del diari *El Punt* a la Catalunya Nord, intent de crear un espai de comunicació nacional.

—Va ser un dels grans moments de la meva vida. Va durar set anys, jo n’hi vaig passar cinc, treballant cinquanta hores cada setmana, com a mínim, fins a altres hores de la nit. Bé, com a totes les redaccions en aquella època, com vosaltres a *El Punt* Girona, també, però amb una enorme alegria. Teníem la percepció que trencàvem una paret que semblava irrompible. Al final no la vam poder trencar, perquè el 1994 vam haver de reconèixer que havia estat un fracàs. Però mentre va durar per a mi va ser un gran moment per conèixer millor el territori i la llengua catalana. Estàvem inventant com fer periodisme seriós i rigorós a la Catalunya Nord, cosa que no s’havia fet mai.

—Un dels seus companys era Carles Puigdemont.

—Durant uns mesos va fer de redactor en cap mòbil, venia des de Girona cada setmana i vam simpatitzar molt.

—**Han mantingut el contacte durant l'etapa política com a president i a l'exili?**

—Sí. No som pas íntims, ara que sembla que tingui quaranta mil amics íntims a Catalunya, però ens hem anat veient durant els anys. A l'exili, també.

UN AUTOR CONSOLIDAT PER LA CRÍTICA I EL PÚBLIC

Joan-Lluís Lluís va néixer el 1963 a Perpinyà, fill d'una família obrera originària del Principat. A la Catalunya del Nord hi va passar la seva infantesa i primera joventut. Va créixer al Voló (Rosselló), va estudiar secundària a Ceret i Perpinyà i es va llicenciar en història de l'art a Montpeller i en estudis catalans a la Universitat de Perpinyà. El seu debut en el panorama literari català va ser amb la novel·la *Els ulls de sorra* (La Magrana, 1993) i des de llavors ha publicat més d'una quinzena de llibres, bàsicament novel·la, i ha rebut alguns dels guardons més apreciats i prestigiosos de la literatura catalana: el Premi Joan Creixells, el 2004, amb *El dia de l'ós*; el Premi Crítica Serra d'Or, amb *Aiguafang* (2008) i *El navegant* (2016); el Lletra d'Or amb *Cròniques del déu coix* (2013), a més de la novel·la multipremiada *Jo soc aquell que va matar Franco* (2018, Premi Sant Jordi, Premi Joaquim Amat-Piniella, Premi Maria Àngels Anglada i Premi Ictineu). L'últim guardó que ha rebut ha estat el Premi Òmnium a la Millor Novel·la de l'Any per *Junil a les terres dels bàrbars*.

2.1.3. *Material audiovisual*

- Entrevista a càrrec de Xavier Grasset per a Més_324, de TV3: «Joan-Lluís Lluís ens presenta la seva darrera novel·la: *Junil a les terres dels bàrbars*», del 2 de setembre de 2021.

- Punt de Trobada sobre la novel·la *Junil a les terres dels bàrbars*, de Joan-Lluís Lluís, al Casal Català de Guayaquil, del 2 de setembre de 2021.
- Presentació de la novel·la *Junil a les terres dels bàrbars*, de Joan-Lluís Lluís, a Ona Llibres, del 29 de setembre de 2021.
- Videoressenya de la novel·la *Junil a les terres dels bàrbars*, de Joan-Lluís Lluís, al canal de Youtube *La mar és de lectures*, del 17 de febrer de 2022.
- La Tribu. Parlem de literatura amb Joan-Lluís Lluís, autor de *Junil a les terres dels bàrbars*, del 12 de març de 2022.
- Tot el temps del món: T4 x C1 — Joan Lluís Lluís, de TV3, del 30 de juliol de 2023. Marxem a la Catalunya Nord per trobar-nos amb en Joan-Lluís Lluís, que ens rep al jardí de casa seva. Ens parla de *Junil a les terres dels bàrbars* (Club Editor), la seva darrera novel·la, una aventura apassionant situada a l'època romana. En aquesta mena de faula, seguim el periple cap a la llibertat de la Junil i dels seus companys, esclaus. Cap a la llibertat i cap a Ovidi, el poeta, i és que en aquest llibre hi ressonen la passió per la poesia, les paraules i la literatura de Joan-Lluís Lluís. En parlem amb ell, i també de com escriu, de la seva relació amb els personatges o de la situació actual de la llengua.
- Il·luminats: T3 x C5 — Joan-Lluís Lluís a la reconquesta catalana, de TV3, del 12 de setembre de 2023. L'escriptor reflexiona sobre què vol dir ser escriptor al nord de Catalunya.

2.2. JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS: LA SINOPSI

«Una vegada hi havia un home que menyspreava la seva filla.» Amb començament de rondalla apareix l'heroïna d'aquesta història, anomenada Junil. Encola papirs a la llibreria del pare i aprèn a llegir a l'ombra del seu menyspreu. Però mort el pare, morta la ràbia —i és la filla qui ha concebut l'arma del crim.

Fuig a peu amb tres esclaus. El temps és el principi de l'era cristiana; el lloc, una marca de l'Imperi romà. Travessen la frontera i aprenen a anar a palpes pel món, on els déus i les llengües varien. Què diuen els estranys amb qui topen? Què volen? A mesura que avancen, l'afany de caminar eclipsa la por i s'encomana a d'altres fugitius.

Junil a les terres dels bàrbars és la setena novel·la de Joan-Lluís Lluís i un acte de fe en la imaginació: una gran i esplendorosa novel·la d'aventures, amb les peripècies com a llenguatge i l'estranyesa com a condició.

2.3. JUNIL A LES TERRES DELS BÀRBARS: ANÀLISI DE L'OBRA

2.3.1. *Paratextos*

2.3.1.1. Títol

El format del títol de la novel·la al·ludeix al gènere d'aventures, propi tant de les novel·les de Jules Verne o Robert Louis Stevenson, com dels còmics de Tintín o Astèrix, i les pel·lícules d'Indiana Jones. El títol fa referència, per un costat, a la protagonista de la història, la jove Junil i, per un altre, al viatge que aquesta enceta a les terres dels bàrbars. La paraula *bàrbar* prové del grec i era, en origen, una onomatopeia que servia per a imitar tot aquell idioma que no fora el grec. Tant grecs com romans l'usaren per referir-se a les civilitzacions estrangeres, que consideraven inferiors. D'altra banda, la historiografia ha anomenat tradicionalment així els pobles de l'Europa central i de l'est que van envair l'Imperi romà durant la seua decadència. Encara ara, la paraula *bàrbar* té un significat pejoratiu associat amb la mala educació, la grolleria, la crueltat i el salvatgisme. Els bàrbars són els altres, el que és desconegut i temible. De fet, els protagonistes de la novel·la no coneixen pràcticament res de les terres dels bàrbars, ni quins són els pobles que les habiten, ni les seues fronteres ni en quina llengua parlen.

Aquest lloc incert, que els produeix entre por i fascinació, és el punt de partida ideal per a una aventura com la que viuran.

2.3.1.2. Citacions inicials i finals

L'obra conté dues citacions inicials i una de final. La primera és una traducció, de l'autor, d'un fragment de l'assaig d'Alberto Manguel, *The library at night* (Yale University Press, 2006): «Sota la llum llegim les històries dels altres, ens inventem les nostres en la foscor». En aquest llibre, l'escriptor argentinocanadenc reflexiona sobre la lectura i sobre el significat i la història de les biblioteques. L'obra de Joan-Lluís Lluís també ens parla de la necessitat de crear i compartir relats, i la biblioteca de Nyala hi ocupa un lloc destacat. Si bé és en la llibreria de son pare on Junil descobreix el poder de l'escriptura gràcies a Tresdits, és en la biblioteca de Nyala on el seu univers s'expandeix, amb l'ajuda de Lafàs, i on decideix trencar amb el seu antic món i començar l'aventura del seu viatge. Segons Lluís, els éssers humans no només ens nodrim amb el menjar i la beguda, sinó també amb les històries que compartim els uns amb els altres. Un bon exemple de la novel·la és el personatge del Vell, que recita històries per al seu poble a la vora del foc. El Vell, com tots els contistes de la tradició oral des d'Homer fins a l'actualitat, parteix de la seua memòria, però també improvisa i crea els seus propis relats. Com ens demostra aquest personatge, necessitem la llum per a llegir llibres i el foc per a escoltar contes al seu voltant. Amb tot, és en la foscor, en el nostre interior, on trobem la imaginació creativa.

La segona citació pertany a la novel·la *Moby Dick* (1851), de Herman Melville, traduïda per l'escriptora mallorquina Maria-Antònia Oliver (Edicions 62, 1984): «Què en dieu, homes? Hi entollareu les mans, en aquesta tasca?». *Moby Dick* és un dels relats d'aventures més famosos de la literatura occidental: narra les peripècies d'Ismael en el balener Pequod, comandat pel capità Ahab, el qual busca obsessivament la balena

blanca Moby Dick per a capturar-la i revenjar-se'n, ja que el catxalot li ha arrencat una cama en una travessia anterior. La tripulació del Pequod, com la tribu que es forma entorn de Junil, és d'orígens molt diversos, però tots comparteixen un mateix viatge i una mateixa fita: matar la balena blanca. Aquesta tasca comuna —que en el cas de Junil és arribar al país dels alans— els porta a entollar les mans, com s'entollen —s'uneixen, s'entrellacen— les cordes, atès que només col·lectivament podran aconseguir el seu objectiu. En *Junil*, la importància de la col·lectivitat, de l'ajuda dels uns als altres, és fonamental.

La tercera citació, ubicada a la pàgina final del llibre, promociona una altra novel·la de l'editorial, la traducció d'Arnau Barrios d'*Eugeni Oneguin*, d'Aleksandr Puixkin (Club Editor, 2019). El clàssic rus, escrit en vers i publicat entre 1823 i 1831, tracta la relació entre la ficció i la vida real. Aquest és un altre gran tema de la història de Junil, que es veu influenciada per la literatura d'Ovidi fins al punt de fer, de la restauració de l'obra del poeta llatí, un objectiu vital. El fragment citat, però, fa referència a la caminada, al paisatge i al pas del temps, que marquen també el viatge de Junil:

En el passeig, més temps li fuig.

Sense voler-ho, la bellesa

d'aquest riuet o d'aquell puig

la deixa immòbil i suspesa.

El text, de fet, podria parlar de la protagonista, que perd la noció del pas del temps en el seu llarg viatge cap a orient. El trajecte no és sempre agradable, però els protagonistes també troben temps per a dedicar a la bellesa, tant del paisatge com de les històries que es conten, que fa més amè el camí.

2.3.1.3. Els títols dels capítols

El llibre s'estructura en tres parts relacionades amb el viatge de Junil. La primera s'anomena «La província de l'estany», la capital de la qual és Nyala, la ciutat on Junil es cria després de l'incendi del seu poblat i de la mort de la mare i dels germans. La segona part, «Els camins», és la més extensa, ja que narra el recorregut de la protagonista i dels seus companys pels camins de les terres bàrbares. La tercera part, «La vora del món», per contra, és la més breu, i explica el desenllaç de la història a Tomis, ciutat situada a un extrem inhòspit de l'Imperi romà —la vora del món—, on Ovidi va ser exiliat. Cadascuna de les parts està formada per una multiplicitat de capítols breus, d'entre dues i deu pàgines, que doten d'un ritme àgil i ràpid a la novel·la. Els títols dels capítols estan extrets d'un parlament o de la veu del narrador i estan triats de manera suggeridora per animar el lector a continuar llegint.

2.3.2. *Tipus de narrador*

En *Junil a les terres dels bàrbars* trobem la veu d'un narrador extraheterodiegètic, és a dir, un narrador situat en un primer nivell narratiu que no pertany a la història. Pel que fa a la perspectiva, observem que es tracta de focalització zero, i, per tant, estem davant d'un narrador omniscient. És cert, però, que, en la majoria de casos, el focus se situa en el personatge de Junil; tanmateix, gràcies a aquest tipus de narrador també coneixem els pensaments i les inquietuds dels companys de la protagonista, com Tresdits o Lafàs, o d'alguns bàrbars, com Caluf, entre d'altres:

Junil sap que no pot inventar-se una mentida per cada proposta que li faci aquest noi, ha de trobar una raó per declinar tot el que vingui d'ell. Intueix que ha arribat

el moment de demostrar-se a si mateixa que és prou llesta per sobreviure no només al menyspreu, sinó també als afalacs. (2021: 56)

Davant Junil, Tresdits respira massa de pressa. Quan ha sortit de la vila s'ha desfet del collar d'esclau, però sap que la marca deu haver esdevingut indeleble. Porta, en una butxaca, un flascó d'oli de noga amb el qual, quan hi hagi llum, es tenyirà el coll per dissimular-la. Té la pell prou fosca perquè potser els dos tons puguin confondre's. També du la falsa carta d'alliberament amb el segell del pare de Junil. L'esquena li comença a fer mal, com cada vegada que ha de caminar molta estona. Si no em maten els Ferminí ni els bàrbars em matarà el reuma, pensa. I també: Soc massa vell, aviat seré una nosa. Dubta de si serà capaç, perquè no el capturin viu, de clavar-se la daga que du sota la túnica. (2021: 81-82)

Rere Junil, Lafàs respira massa de pressa. Ha sortit del temple a la nit, ha endrapat l'aire tot d'una sense parets ni sostre que l'ha omplert de plaer i de por, ha caminat a les fosques provant de no ensopegar amb tants obstacles arreu i ha sortit de la vila cap a l'estela dedicada a Mart, rere la qual ha esperat els altres. Sent, al voltant seu, arbres que no s'atreveix a tocar. Vint-i-dos anys sense veure un arbre, pensa, i encara he d'esperar que es faci de dia. Des que va entrar al temple per oferir-se a Minerva no du el collaret de cuir, i no té cap marca al coll que pugui traïr la seva condició d'esclau fugitiu; però l'absència de pèl i cabells el delata més que cap senyal. Li venen ganes de somriure quan pensa en el que porta al sarró. (2021: 82)

Des de quan Caluf dubta?, pensa Caluf. Dubta i no entén per què. Els seus déus no s'han amistançat mai amb els déus dels estrangers, però alguna vegada ha pensat que potser els déus dels estrangers són més poderosos que els seus. Podria ser,

doncs, que el dubte que sent fos insinuat per una alenada d'uns d'aquests déus vinguts de l'imperi? O d'un dels déus de Caluf, que, mostrant-se afable amb els estrangers, voldria enviar un missatge de concòrdia als déus de fora? Júpiter, de debò, podria ser més poderós que Arribil, el déu saliva, Dumisté, el déu sang, i Ablost, el déu semen, que van crear el món una nit de juguesca? (2021: 107)

2.3.3. *Temps*

Respecte al temps de la història, aquest ocuparia aproximadament els primers deu anys del segle I dC, si ens fixem en la referència temporal de l'exili d'Ovidi, això és, l'any 8 dC. En aquest moment, quan Junil s'assabenta de la notícia del desterrament de l'autor de les *Metamorfosis* (2021: 42-43), la protagonista té quinze anys (2021: 37); si ens n'anem a uns quants capítols previs, en concret, al segon, llegim ja al títol que en té huit, de manera que deduïm que són a l'any 1 dC. D'altra banda, sabem que l'odissea dura més de tres-cents dies —el dietari intercalat entre els capítols arriba fins al «tres-cents dosè dia» (2021: 228), i encara llegim que tardaran unes quantes jornades més en arribar-hi—, i que el fals Ovidi, en revelar l'engany, explica que es van instal·lar a Tomis, però que «dos esclaus van marxar al cap d'un any» (2021: 266), cosa que ens permet afirmar que, com a mínim, són entre l'any 9 i 10 dC. A més, al capítol XXIX, Junil reflexiona sobre l'edat que tindrà quan s'entregue al poeta: «disset anys tindrè i encara no sabré què és, això de la verga quan entra i surt. És clar que si Minerva vol que Ovidi sigui el primer que em penetri...» (2021: 135). Així doncs, podem concloure que es mouen en la primera dècada d'aquest segle.

Quant al temps del discurs, notem que es manté, en general, un ordre cronològic lineal, amb l'inici temporal de la novel·la en els huit anys de Junil, concretament, en l'escena en què encén el foc de la nova casa d'ella i el seu pare, i amb el final, com hem vist adés,

quan ja té uns dèssset anys més o menys, o, dit en altres paraules, quan fa més d'un any que el fals Ovidi és a l'exili. No obstant això, el narrador utilitza algunes analepsis per posar-nos en antecedents, com, per exemple, quan ens conta com va ser l'incendi — sembla que esdevingut unes setmanes abans— que posà fi a la vida de la mare i dels germans i de l'únic esclau de la família, i que provocà la situació personal de la protagonista, menyspreada pel pare.

Igualment, també se serveix d'el·lipsis per a accelerar-ne el ritme. Notem que dels huit als catorze anys, hi ha un buit de sis anys indicat explícitament pel narrador entre el capítol IV i V: «I passen sis anys» (2021: 24). Només tornarà breument a aquest període amb una analepsi per explicar que «Junil no sap què va passar fa prop de cinc anys, i si algú li suggerís d'endevinar-ho diria que el seu pare va matar Javós, però no sabia explicar com» (2021: 26).

Per acabar, encara destacarem una de les prolepsis: la que anuncia que els fets que ocorraran acabaran en tragèdia. Així, quan Junil, en el bosc, comença a ordir el pla per desfer-se de Teulí Gaiaté, dels Ferminí del Turó, el narrador ja ens anticipa que «li ve la idea que farà que s'imposi sense remei el segon desastre» (2021: 65) de la vida de la protagonista, tot i que els lectors, en aquests moments, encara no en sabem res.

2.3.4. *Espai*

En 2.3.6.1. El viatge, en detallem els elements espacials de la novel·la.

2.3.5. *Personatges*

Al final de la novel·la trobem un sumari complet de tots els personatges, que inclou també els escriptors ficticis i les deïtats bàrbares que Joan-Lluís Lluís s'inventa, com ara el poeta Milcià o la deessa Condités. És per això que, en aquest apartat, no els

descriurem un per un. Tanmateix, volíem destacar que *Junil* és una novel·la coral: malgrat que la jove aventurera, com diu l'autor, és la «protagonista primera, i última, de la novel·la», en la part intermèdia del llibre —que, com hem vist, és la més extensa—, aquesta cedeix el seu paper predominant a tot un seguit de personatges. Els tres personatges més destacats són Tresdits, el copista, Lafàs, el bibliotecari, i Dirmini, l'antic gladiador, que abandonen Nyala amb Junil i guanyen protagonisme segons la situació amb què la companyia es troba. Lafàs, per exemple, cal que es faci passar per un bruixot en la primera trobada dels viatgers amb uns bàrbars. Per la seua banda, Dirmini que, al principi, sembla només la força bruta del grup, prendrà rellevància al llarg de la història —segons Lluís, perquè el mateix personatge li ho demanava:

Per mi, Dirmini al començament era com una ombra. Em va passar que es va queixar. Jo parlo amb els meus personatges. Ja sé que no existeixen —que ningú s'inquieti—, però hi parlo, els faig preguntes. Els demano què volen, què volen ser, què troben a faltar... Així, em responc a mi mateix i això m'ajuda a entendre com poden configurar-se més bé¹.

Així doncs, la novel·la es construeix de manera coral: de vegades, pensem que, el protagonisme, el pot tenir un personatge com el pare de Junil o el mateix Ovidi, però aquesta il·lusió s'esvaeix ràpidament i, sovint, de manera irònica, si tenim en compte que el pare de Junil mor ràpidament i el personatge d'Ovidi realment és un impostor.

¹ Entrevista a Joan-Lluís Lluís realitzada per Montserrat Serra i Albert Salamé a *VilaWeb* el 31-VIII-2021: <https://www.vilaweb.cat/noticies/joan-lluis-lluis-entrevista-junil-terres-barbars/>.

2.3.6. *Temàtiques*

2.3.6.1. El viatge

El viatge geogràfic

Els espais de la novel·la són pràcticament tots imaginaris. Com ha destacat l'autor en diverses entrevistes, ni ell mateix sap on està Nyala, ni la província de l'estany, ni per quins territoris fan el seu viatge els protagonistes. De fet, Lluís intenta evitar la menció a qualsevol espai real i no trobarem, en tot el text, la paraula *romà* o *llatí*. Amb tot, és evident que la història comença en un punt de la frontera nord-oest de l'Imperi romà i que finalitza a Tomis, l'actual Constanta romanesa, a la riba del Mar Negre. El personatge d'Ovidi també és l'únic real i el seu exili a Tomis, l'any 8 dC, ens permet situar la història no només geogràficament, sinó també de manera temporal.

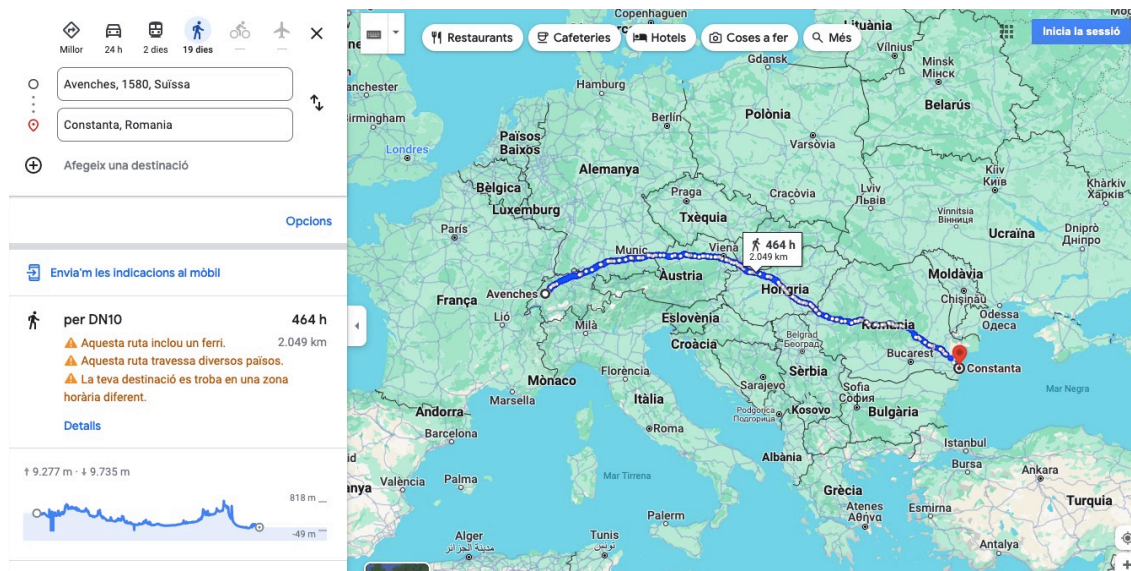
Trobar Ovidi és el gran objectiu del viatge de Junil, mentre que el de la resta dels seus companys és arribar al país dels alans, on diuen que l'esclavitud no existeix. Els alans també van ser un poble real i, en el segle I, estaven establerts al nord del Mar Negre, per tant, té sentit que la companyia de Junil passara per Tomis per arribar al seu territori. Sembla que els alans eren un poble guerrer conegut per saquejar els països veïns i, en particular, l'Imperi romà, que més tard envairien juntament amb altres tribus *bàrbars*. Convé remarcar que no hi ha cap prova històrica del fet que no tingueren esclaus, de manera que aquesta afirmació podria ser un altre mecanisme ficcional de l'autor per fer avançar la companyia de Junil en el seu viatge.

Com es pot observar en el mapa, Junil i els seus companys podrien haver partit d'una ciutat de la Gàl·lia o del nord d'Itàlia. Com a capital de la província de l'estany, unes bones candidates serien Aventicum, a l'actual Suïssa, o Mediolanum, l'actual Milà. La seua decisió de fugir cap al nord, a les terres dels bàrbars, i de no tornar a travessar la

frontera amb l'imperi fins al final del seu viatge, els hauria dut a creuar les regions de Rècia, Nòrica, Pannònia i Dàcia, és a dir, Suïssa, el sud d'Alemanya, Àustria i Hongria, fins arribar a Romania. Un viatge de més de 2.000 km en què caldria evitar serralades com els Alps i passar rius com el Danubi. És comprensible, per tant, que els personatges viatjaren durant un any, malgrat que Google Maps diu que ara el podríem fer —sense aturar-nos— en 20 dies.

Mapa de l'Imperi romà extret de Viquipèdia, realitzat per un usuari de la plataforma.

Possible itinerari actual de Junil i dels seus companys:

<https://maps.app.goo.gl/mqbU6ywQVmAAM6e6>

El viatge metafòric

L'aventura de Junil s'inspira en l'*Odissea* d'Homer, el gran clàssic de la literatura occidental que l'autor pren com a referent: «penso que la literatura són notes a peu de pàgina de la *Iliada* i l'*Odissea*»². En aquest cas, els protagonistes no busquen tornar a casa, sinó fugir-ne per arribar a una nova Ítaca tan lluny com siga possible del seu lloc d'origen. En un primer moment, la comitiva fuig d'un crim, però prompte troben un objectiu molt més il·lusionant per continuar caminant: arribar a un poble on no existisca l'esclavitud, el país dels alans. Aquesta recerca de la llibertat és importantíssima per als companys esclaus de Junil. Per contra, la protagonista, que no ha sigut mai esclava, té un altre al·lucinant: poder trobar Ovidi i lliurar-li un rotlle de les *Metamorfosis* perquè pugui tornar a escriure la seua obra completa després de la crema que ha ordenat l'emperador. Val la pena remarcar que Lluís també es pren la llicència d'inventar-se aquesta destrucció

² Entrevista a Joan-Lluís Lluís realitzada per Esteve Plantada a *El Temps* l'11-X-2021: <https://www.eltemps.cat/article/15075/entrevista-joan-lluís-lluís>.

de les obres d'Ovidi per ordre imperial, que mai no va tenir lloc. De fet, el poeta llatí va seguir escrivint durant el seu exili a Tomis i les seues obres es continuaren llegint.

La novel·la també ha sigut considerada un *bildungsroman*. Recordem que, com assenyala Demetrio Estébanez Calderon³, el terme prové de l'alemany (*Bildung*: educació, formació) i s'usa per a designar, en la crítica literària, un tipus de novel·la (*roman*) el protagonista de la qual desenvolupa, al llarg del relat, la seua personalitat en l'etapa clau que va des de l'adolescència i la joventut fins a la maduresa. En aquest període, en modela el caràcter, la concepció del món i el destí, en contacte amb la vida, que li serveix d'escola d'aprenentatge a través de les experiències més diverses. Aquesta modalitat narrativa respon a un motiu característic de la novel·la com a gènere: el de la «recerca». L'argument encarna un dels esquemes prototípics de la novel·lística universal: «el del jove que pretén descobrir la pròpia naturalesa i la del món» (M. Baquero Goyanes, 1970), i que ha de superar dificultats i trets que en posen a prova la personalitat i les virtuts. En aquestes obres, un element fonamental és el concepte de viatge, entès en sentit geogràfic, com a via de coneixement del món exterior, o, en sentit metafòric, com un busseig en l'interior de l'home. En tot cas, es tracta d'un mitjà d'iniciació a la vida, de ruptura amb el món anterior de l'adolescència per alliberar i desenvolupar les potencialitats de la personalitat i crear un esquema de valors i projectes de vida propi. Les distintes experiències d'aquest itinerari existencial (obstacles, riscos, soledat, trobada benefactora de personatges auxiliars i mestres, descobriment de l'amor, etc.) constitueixen fites importants en aquesta carrera d'aprenentatge i desenvolupament de l'heroi fins aconseguir-ne la maduresa. Les obres que representen amb major precisió el model de *Bildungsroman* són el *Wilhelm Meister*, de Goethe; l'*Emile*, de Rousseau; *L'éducation sentimentale*, de G. Flaubert; *David Copperfield*, de Ch. Dickens; *Buddenbrooks*, de T. Mann; *Jean-Christophe*, de R. Rolland; *Les Thibault*, de Martin du Gard, etc.

³ Al *Diccionario de términos literarios*, Madrid, Alianza, 1996, p. 99.

En la novel·la de Junil, no solament la protagonista madurarà i descobrirà aspectes importants de la vida, sinó també la resta de personatges que l'acompanyen evolucionaran: s'enamoraran, aprendran a sobreviure, a llegir i a escriure, a valorar la diversitat i a ajudar-se els uns als altres. El viatge, per tant, serà tant geogràfic —com hem vist abans— com metafòric: un recorregut interior per a cada un dels personatges i una recerca col·lectiva de la llibertat. La companyia de Junil es convertirà a poc a poc en una societat utòpica, sense esclaus i sense líders, potser fins i tot millor que la que aspiren a trobar en el país dels alans. Comptat i debatut, el viatge de Junil també és la història de la creació d'un poble basat en la ideologia anarquista. El mateix Joan Lluís-Lluís ho explica en una entrevista⁴:

Aquesta novel·la és un viatge en un sentit realment molt genuí, perquè els personatges travessen una part d'Europa caminant, durant quatre estacions. Volia que fos un viatge molt concret, en què se sentís que caminen de debò i que senten la fred, la pluja, la por, la fam, la set... Tot això he intentat que hi fos. I durant aquest viatge de quatre estacions, diria que passen tres coses. La primera és el fenomen d'aglutinament: Junil marxa amb un altre personatge i de seguida són tres i després se n'afegeixen més. I m'ha agradat molt fer-ho, perquè quan apareixia un nou personatge no sabia si acabaria amb ells o no. [...]

Els protagonistes comencen fugint, però ben aviat s'adonen que volen anar cap a un lloc, tenen un objectiu. El pol negatiu és fugir i el pol positiu és tenir un propòsit. I cal equilibrar aquesta tensió. I això els canvia el ritme, l'estat anímic, la manera de comportar-se... Els canvia moltes coses. I la tercera cosa és la literatura: tots, en un moment o un altre, estan tocats per les lletres. Sigui la gran literatura de tipus ovidic, que és Junil qui la porta, com portaria una torxa, sigui d'una manera

⁴ Entrevista a Joan-Lluís Lluís realitzada per Montserrat Serra i Albert Salamé a *VilaWeb* el 31-VIII-2021: <https://www.vilaweb.cat/noticies/joan-lluis-lluis-entrevista-junil-terres-barbars/>.

més incerta amb les rondalles a la vora del foc, la literatura oral tal com es practicava. [...]

He arribat a la conclusió que la colla de personatges que caminen junts és una utopia llibertària. He escrit una utopia llibertària. I el viatge és per a anar cap a una mena d'arcàdia. I vés a saber què s'hi trobaran, probablement una altra cosa, però... En el grup no hi ha cap cap, no hi ha dirigent. Segons el moment, un o un altre pren la iniciativa, amb una certa autoritat, però donada per les seves competències, fet que és una de les bases de la ideologia anarquista. Proudhon deia que l'única autoritat acceptable és la que neix de la competència. Aquesta frase, me la crec molt. Però me n'he adonat fa poc, en cap moment no era conscient que novel·lava aquest concepte.

2.3.6.2. La frontera

Junil viu en un territori de frontera, entre els bàrbars del nord i l'imperi del sud, un lloc que, com es veu a l'inici de la novel·la, pot ser molt perillós a causa de les bandes d'assaltadors que viuen a banda i banda de la ratlla imaginària. Paral·lelament, rere la frontera, s'amaguen els bàrbars, que, com hem vist, són considerats pels romans com violents i salvatges. Junil i els seus acompanyants no s'arriscarien a travessar la frontera mai en una situació normal, només ho fan quan l'ambient en la província de l'estany es torna perillós per a ells. Després d'haver ofès els Ferminí del Turó i haver assassinat indirectament el pare de Junil, els protagonistes no tenen cap altra opció que fugir i creuar aquest espai que els portarà a un lloc desconegut.

Potser sense la proximitat de la frontera, aquesta aventura haguera estat impensable. L'autor mateix reconeix que es tracta d'un recurs narratiu important: la idea de frontera implica avançar cap a un espai incert on els personatges trencaran els seus prejudicis

sobre els bàrbars i sobre la vida fora de l'imperi. Convé tenir en compte que Joan-Lluís Lluís, com Junil, també habita la frontera entre dos estats, França i Espanya, la qual cosa ha marcat la seua trajectòria vital i professional. Lluís comparteix país, llengua i cultura amb els habitants del sud —i hi treballa, encara que habita el nord. Per a l'escriptor, per tant, les fronteres són un element subjectiu —canvien al llarg de la història— i, de vegades, autoritari, ja que separen per la força pobles que haurien d'estar units. Al mateix temps, són una oportunitat per a l'escapada, l'emigració o el contraban.

La frontera, en conseqüència, és un lloc d'obertura i de clausura, que es caracteritza per un hermetisme i una permeabilitat paradoxals: permet l'elaboració d'imaginariis nacionals i és, alhora, una manera de trencar les identitats culturals. Com explica l'escriptor Joan Benesiu⁵:

[...] les persones que viuen prop de la frontera estan sempre sotmeses a una radiació de l'estranger. Una persona que viu en la centralitat d'un país o d'un estat nació no té la mateixa relació amb l'exterior que una persona que viu en un territori de frontera, encara més si aquesta frontera ha patit algun canvi al llarg de la història. El fet que a pocs quilòmetres d'on vius es parle una altra llengua, hi haja altres lleis o altres costums, fa que et qüestionis la teua pròpia cultura i veges que el món és possible d'una altra manera. Els territoris de frontera, per a mi, sempre emeten una llum sobre les persones que hi viuen.

Junil és un personatge marcat per la llum de les fronteres: es desplaça, de fet, d'una línia imaginària de l'imperi a una altra. Cal recordar que Tomis, on Ovidi està condemnat a l'exili, també és una terra inhòspita al límit dels dominis romans. Per això, aquest exili

⁵ En una entrevista a *Gargots revista literària*, 16, 2020, p. 11.

és un càstig tan cruel per al poeta llatí, que està acostumat a viure prop de la cort de l'emperador.

El llibre ens demostra que el concepte de frontera pertany molt més al món romà —en teoria, més civilitzat— que al bàrbar: durant la seua travessia, els aventurers aniran trobant personatges que no tenen massa present aquesta noció. Al capdavant, el viatge utòpic i llibertari de Junil servirà per trencar les barreres tant geogràfiques com mentals i lingüístiques, ja que els protagonistes inventaran un nou idioma comú per tal d'entendre's entre ells. Aquest lloc indefinit, aquest no-lloc format pel conjunt de fronteres invisibles de les terres dels bàrbars, possibilitarà la formació d'un nou poble acollidor i divers que té com a objectiu noves fronteres, Tomis i el país dels alans.

Les dues destinacions dels protagonistes tenen un gran atractiu gràcies al fet que són territoris gairebé situats a la fi del món, on s'obri la possibilitat de crear o formar part d'un nou món, diferent de tot el que han conegut abans. D'altra banda, es tracta de llocs extrems als quals només es pot arribar realitzant un gran esforç. Un esforç que suposa la creació d'una mística que afectarà tots els personatges de la caminada: com més complicada és la destinació final, més romàntica es torna en la ment dels viatgers. Tresdits, que associa constantment la travessia al poema èpic de Milcià, *La falconada*, és un bon exemple d'aquesta poetització del viatge.

Comptat i debatut, la frontera serveix en aquesta novel·la com un mecanisme generador de l'aventura, però també com una reflexió sobre la identitat i sobre la importància de l'intercanvi i la diversitat culturals.

2.3.6.3. La invenció del llibre com a objecte: sobre la lectura i l'escriptura

La primera feina que mamprèn Junil és la d'encolar papirs. Gràcies a la descripció d'aquestes escenes, llegim el procés que seguien els romans per a «crear» els llibres, encara que sembla que és un mètode innovador: «Junil no té cap idea del que podria representar per a ella la irrupció d'aquesta nova manera de fabricar llibres i només hi pensa molt de tant en tant, quan un viatger en fa esment, sovint per dir que no n'ha vist i tocat, sinó que coneix algú que n'ha vist» (2021: 29). És el contacte diari amb els fulls de paper, el que per al pare és un símbol de submissió, allò que desperta la curiositat de la protagonista, que aprèn a llegir gràcies, en primer lloc, a Marmú i, després, a Tresdits, que jugarà el paper d'ensenyar-li educació literària en tant que «només li permet les lectures que ell escull» (2021: 30). En aquest sentit, pels ulls de Junil passen fragments d'Homer, Virgili, Lucreci, Horaci, Milcià, Varró, Eurípides, Èsquil, Nomidi, Sòfocles, Catul, Prosepó, Aristòfanes, Alfanàs o Xenofont, malgrat que el que acaba encisant-la és el poeta Ovidi. És justament, com sabem, el descobriment d'aquest autor a mans de Tresdits el que mourà l'acció de la novel·la.

L'escriptura també té un paper rellevant en la història. Per exemple, el pare de Junil es fa famós perquè esdevé, a base de plagiar autors més aviat desconeguts, un gran escriptor. Tanmateix, el motiu d'aquesta fama també acaba sent el de la seua mort, a causa de l'estratègia elaborada per la filla per guanyar temps i poder evitar el casament amb Teulí Gaiaté, dels Ferminí. Recordem que Junil copia uns versos anònims i els adapta contra el pretendent de tal manera que semblen escrits pel seu pare:

Ferminí, gent infama, qui us va fer néixer així?

Quin déu ebri, distret o rialler us va cagar,

en aquell turó tou com una boa de vaca?

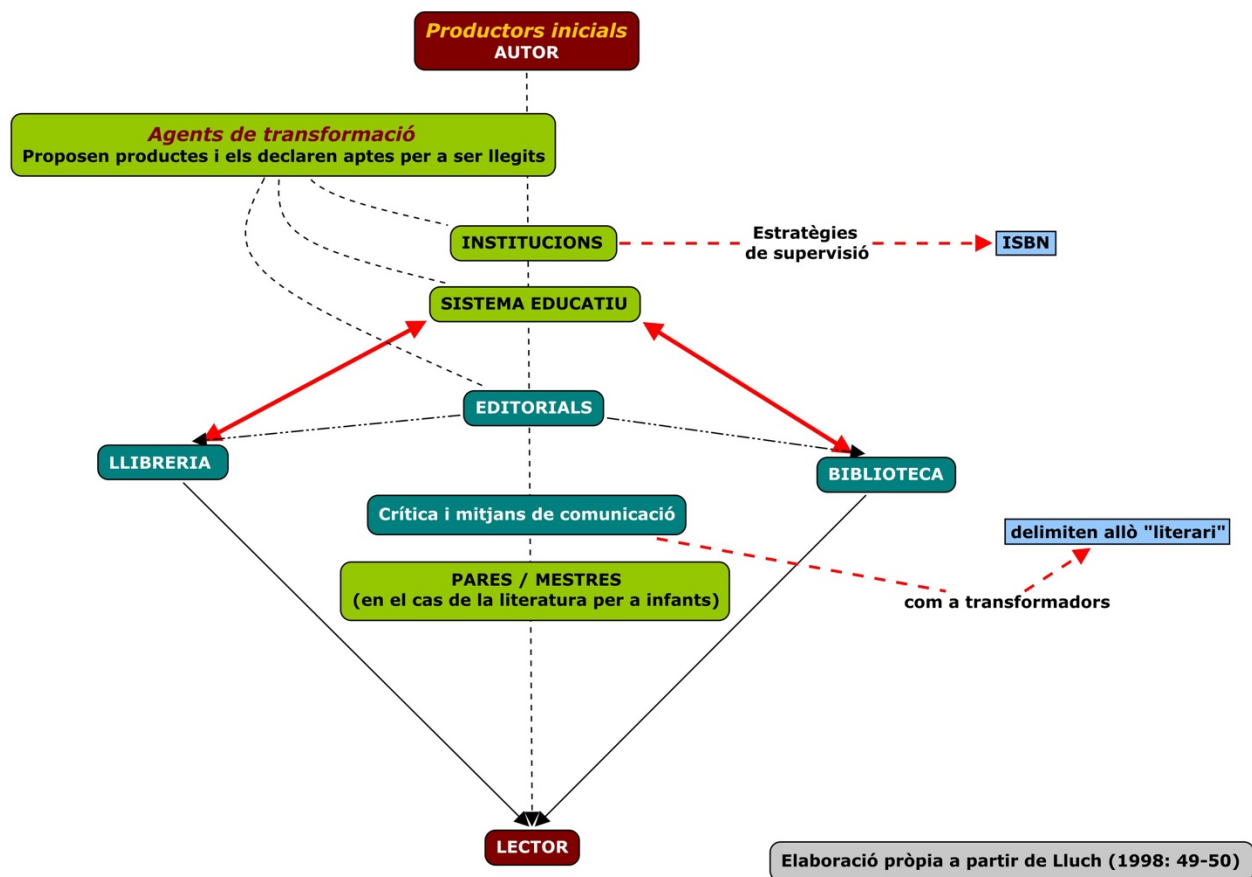
No veieu que si res, en aquesta vida, heu de fer

és ser fems per als enciams i els naps de Nyala? (2021: 66)

D'altra banda, ja en la fugida, lectura i escriptura tornen a guanyar protagonisme. Quan Maleb, una òrfena que els acompanyarà en l'odissea, juga amb les seues pedres, Junil decideix posar-hi el nom de la xiqueta, de manera que «les pedres portaran per sempre la seva marca» (2021: 212). És a dir, que amb el fet d'anomenar-les ja n'indica la propietat i permet reafirmar-ne la identitat. A partir d'aquest fet, que a ulls del lector actual pot semblar simple, tota la comitiva comença a tenir interès per aprendre a escriure el seu nom, de manera que «les pedres que porten amb ells són l'extensió d'ells mateixos més solemne que podrien haver somiat mai» (2021: 219). Paral·lelament, també el bagatge de lectures, a més de l'aspecte físic, permeten considerar Lafàs com un bruixot.

I, com que escriptura i lectura no es poden entendre per separat, el pas següent és proposar-los que s'ensenyen a llegir, tot i que, en aquest cas, el grup amb ganes d'aprendre'n es reduirà. Això sí, els motius que els portaran a tenir ganes d'adquirir-ne el coneixement aniran des de l'orgull de Dirmini, que en sabia una mica, fins al de Verdapell, que no vol ser menys que els homes i creu que podrà ser més útil del que ha estat, passant per Cabruc, que cercarà qualsevol excusa per no tornar a ser esclau. Amb paciència, ho aconseguiran.

Per tancar aquest apartat, deixem un esquema de la confecció d'un llibre, des que naix en la ment de l'autor fins que arriba als lectors, passant per tots els intermediaris, elaborat pel professor Gonçal López-Pampló; un esquema molt útil per entendre el procés editorial actual:

2.3.6.4. Junil i la situació de la dona

Una de les temàtiques que travessa la novel·la *Junil a les terres dels bàrbars* és la situació de la dona en la societat patriarcal de l'Imperi romà, a més dels territoris habitats pels bàrbars. Aquesta situació es veu personificada en la figura de la protagonista, que, després de l'incendi que acabarà amb la mare i els germans, és completament menyspreada pel pare, el qual hauria preferit, fins i tot, que les «dues vaques lleteres» hagueren sobreviscut en compte d'ella. Així, des d'aquesta edat primerenca, Junil esdevindrà serventa del progenitor, com llegim en l'inici immediat de la novel·la, amb

la noia encenent el foc per a ell (2021: 11). De fet, els plans del pare passen per esperar un parell d'anys per prostituir-la:

Tot sovint el pare sospesava el recurs de vendre Junil a qualsevol mercader d'esclaus, però sabia que se'n penediria. Si aconseguien sobreviure dos o tres anys més, Junil podria prostituir-se i hauria valgut la pena esperar. El pare no la trobava gaire bonica, però comptava que l'edat de la sang li faria més agradable la fesomia i, llavors, es posava a somiejar. La vida de macarró era vida bona. Dos o tres anys de paciència, menys si era precoç, i amb els primers beneficis compraria un marrec gairebé núbil, després una marreca també gairebé núbil, i així aniria eixamplant el negoci. Cada dia observava la silueta de Junil, espaint-hi la crescuda dels pits, i en veure-la sempre tan menuda, tan de joguet, el menyspreu revifava. (2021: 17)

Afortunadament, amb l'adquisició de la llibreria, la feina de la protagonista passa a ser la d'encolar papirs i intueix «que l'ascens del pare li evitaria la prostitució» (2021: 28). Malgrat tot, la posició de Junil en aquell moment és de «dues vegades sotmesa», ja que ha d'«encolar papirs» i sap «que ho farà mentre visqui aquí» (2021: 28). Per al pare, a més, aquella olor de cola és el símbol de «la seva docilitat, com si portés un collar d'esclau» (2021: 29). Per desgràcia, ha estat freqüent al llarg de la història —fins al punt que moltes societats actuals encara ho mantenen— que la filla desenvolupi aquest rol de serva de la família, amb l'única funció de procrear o de ser prostituïda, ja siga com a prostituta pròpiament, ja siga com a moneda de canvi per a matrimonis de conveniència. Per posar un altre exemple del món audiovisual amb algunes similituds amb la novel·la de Joan-Lluís Lluís, una sèrie d'animació com és *Blue Eye Samurai* (2023) posa de manifest aquesta circumstància de la dona al Japó del segle XVII, en què la protagonista,

Mizu, s'ha de fer passar per un noi per evitar caure en el món de la prostitució o que la casen amb algun home poderós.

Tornant al relat, no obstant això, des de ben aviat, Junil opta per desobeir les regles i evitar la submissió a l'home. Quan amb quinze anys encara no és casada, se li presenta l'ocasió amb Teulí Gaiaté, dels Ferminí, una de les famílies poderoses de Nyala. Aquest, abusant del seu poder, pretén obligar-la a casar-se amb ell:

No vols casar-te...? Que ho decideixes tu, això? A casa meva les noies es casen quan ho diu el pare, no és igual a casa teva? Creus que si vaig a veure el teu pare em dirà que no? Creus que si demano al meu pare d'anar a veure el teu, abans que s'acabi el mes no serem casats? És clar que ho serem. Mira, Junil, t'estimo i et vull, i vull que m'estimis. Però encara que em diguis que no, et puc obligar a fer el que vull. I seràs feliç, n'estic segur. Et puc obligar a ser feliç... Junil, quan hagin passat els jocs de lluita ens podem casar. Pensa-t'ho. Quan hagin passat els jocs de lluita hauré parlat amb el meu pare, i amb el teu. (2021: 61-62).

Les ganes d'evitar aquest destí són les que fan que acabe ordint un pla per a fugir i, de passada, fer assassinar el seu pare. En aquest sentit, se'ns presenta una protagonista que, tot i la por per possibles represàlies, es pren seriosament la seua individualitat i no es deixa aixafar per ningú.

D'altra banda, és habitual que les dones mercadegen amb el propi cos, el qual té més valor si encara és verge. Per exemple, quan Junil vol esbrinar si s'han destruït els llibres d'Ovidi, s'ofereix sexualment a Lafàs: «Vull saber una cosa que potser no sap ningú més que tu... i si me la dius podràs tenir-me... tota... durant una hora» (2021: 48). L'encarregat de la biblioteca s'hi nega, però. Amb el transcurs de la novel·la, Junil entén que, malgrat que en algun moment ha tingut ganes de provar els plaers de la carn, ha estat «la noia

verge que Minerva ha escollit [...] per dur a Ovidi el primer llibre de la seva obra mestra» (2021: 102). La virginitat s'hi presenta, doncs, com un bé preuat, fins al punt que, en el moment de la trobada amb el fals poeta, encara la veiem, de nou, amb la voluntat de lliurar-li-la. En certa manera, també hi apareix com un element de ruptura, si tenim en compte que és ella la que decideix quan perdre-la —encara que siga, ben mirat, una altra mena de prostitució. Tanmateix, l'esclau, amb tota l'honestedat, s'hi nega, atès que, com li confessa, «no t'hauria desflorat el gran poeta, sinó un esclau trampós» (2021: 265). La virginitat de Junil queda intacta, cosa que es pot interpretar com una espècie de triomf de la protagonista en la recerca de la pròpia llibertat.

Pel que fa a altres figures femenines i la relació amb el sexe, tenim l'esclava bàrbara Verdapell, la qual, en un sentit pràctic i de cohesió del grup —lluny de la monogàmia dels nostres dies—, s'oferirà de manera carnal als diferents personatges amb qui comparteix aventura, tots homes, això sí:

Seré la dona de vosaltres tres. Fareu torns per dormir prop meu i perquè us obri les cuixes. Els torns no seran negociables: per ordre, seran Tresdits, perquè pari de rondinar, Lafàs i Dirmini. Dirmini, et poso l'últim perquè ja m'has tingut diverses vegades. I entre cadascun de vosaltres hi haurà sempre una nit sense ningú. I els dies de sang, res, comencin quan comencin. Amb tu, Junil, no, que no soc d'anar amb dones, no t'ho prenguis malament. I espero que estiguis d'acord amb el que proposo. Si vols fer res amb cap d'aquests, a mi m'és ben igual, però no podràs alterar el meu ordre sense alterar l'ordre de tots. (2021: 133)

De nou, trobem aquest mercadeig, ni que siga a canvi de pau grupal, amb el cos femení. La figura de la dona, en general, se'ns presenta com un objecte que ha de satisfer les necessitats masculines, com l'instrument amb què l'home ha de saciar la seua fam.

III. ESCRIURE, UN AFER HUMÀ

3.1. EL BLOG DEL DIÀLEG

El blog del *Diàleg* (<http://dialeguescriptor.blogspot.com>) vol ser un espai d'encontre entre els diferents participants en l'activitat abans i després de la trobada amb l'escriptora. Des que es va posar en marxa l'any 2008, ha crescut i ha evolucionat gràcies a les diferents iniciatives d'alumnes i de professors i, en participar-hi, es va convertir en la plataforma per al premi literari del *Diàleg*.

Qualsevol persona pot llegir el blog, però no hi pot publicar tothom. Només les professores i els professors que participen al *Diàleg* poden tenir-hi compte d'usuari, de manera que poden publicar-hi totes les entrades que consideren. Els alumnes, en canvi, no tindran cap dret d'accés ni modificació al blog, llevat de la participació (que pot ser d'allò més intensa) en els comentaris que acompanyen les entrades. Una altra cosa, naturalment, és que cada docent permeti als alumnes elaborar els textos que ella o ell publicarà —com, de fet, passa amb el concurs.

La major part de les professores i els professors que participen al *Diàleg* ja s'han registrat com a usuaris del blog. Els que no ho hagen fet encara poden posar-se en contacte amb Gonçal López-Pampló (goncal.lopez-pamplo@uv.es) perquè els en done les instruccions pertinents.

Al blog, es podrà fer el seguiment del *Diàleg* d'enguany al voltant de l'obra *Junil a les terres dels bàrbars*, de Joan-Lluís Lluís. A banda de recordar les dates de l'activitat, s'hi publicaran diferents recursos, des d'enllaços a pàgines web sobre l'autor fins a les bases i els textos del concurs. Després de la trobada amb l'escriptor, el blog serà un lloc idoni per a penjar fotografies o cròniques de l'acte. Cal recordar, finalment, que el blog és un

arxiu de les activitats dutes a terme en anys anteriors, cosa que no només serveix per a fer-ne memòria, sinó per a trobar inspiracions i models per al *Diàleg* d'enguany.

3.2. TERTÚLIA DIGITAL DE TWITTER (I INSTAGRAM O TIK TOK)

Al costat del blog, l'ús de les noves tecnologies es fa present en el *Diàleg* per mitjà de Twitter i, des de fa ja algunes edicions, també Instagram. Enguany, a més, hem proposat ampliar-ho a Tik Tok. Per tretzé any consecutiu, i seguint la iniciativa de l'IES el Quint de Riba-roja del 2012, s'hi promourà una tertúlia digital sobre *Junil a les terres dels bàrbars*. Des del moment en què s'hagen llegit la novel·la, i segons uns criteris anunciats abans de començar, els alumnes dels col·legis i instituts col·laboradors participaran en una tertúlia a l'entorn de l'obra, en la qual també podran intervenir altres usuaris de Twitter (i Instagram o Tik Tok). En aquesta tertúlia, els alumnes podran reproduir frases de la novel·la; la més citada esdevindrà «la frase del Diàleg».

La iniciativa d'aquesta edició, seguint el funcionament de l'any passat, abastarà la comunicació entre els alumnes dels diferents centres educatius, possible gràcies a la creació de l'etiqueta #Diàleg24. Convé recordar l'existència del compte oficial de Twitter del *Diàleg*, @DialeUV, des d'on s'emetrà diferent tipus d'informació relativa a l'activitat.

3.3. CONCURS DE RELATS

Des de fa catorze anys, una de les activitats del *Diàleg* consisteix en un premi literari per al qual els alumnes han de crear unes composicions breus a l'estil de l'obra que es treballa. Seguint amb la dinàmica d'edicions anteriors, el blog es converteix en la plataforma des d'on els alumnes podran fer arribar els seus escrits i participar en el certamen.

La idea, en aquesta ocasió, és que els microrelats s'inspiren en els temes i l'estil de la novel·la, i tindran com a objectiu **recrear un viatge literari** (per a conèixer una autora o autor, per a visitar els espais d'un llibre, per a explorar una biblioteca o una casa-museu, etc.). Aquesta recreació pot ser completa o parcial, és a dir, es pot explicar només una part del viatge. Tot i que es poden incloure **imatges** que acompanyen el microrelat, aquestes no es tindran en compte per a la valoració dels textos. Com que els estudiants tenen plena llibertat per a crear, les possibilitats són, doncs, infinites!

Igualment, a mode d'homenatge a la professora Maite Boscà, hem decidit seguir amb la menció especial homònima —la **menció especial «Maite Boscà»**— per a aquells microrelats de temàtica social. Com que l'obra fa una reflexió sobre la relació entre les diferents classes socials, els límits de la llibertat personal i col·lectiva o l'emancipació de la dona, aquests podrien ser alguns dels enfocaments possibles. De manera més concreta, la novel·la parla de la literatura com a via d'escapament intel·lectual, com a espai de rebel·lia íntima, un altre aspecte que s'hi podria considerar.

Per a participar en el concurs, cal tenir en compte les cinc normes següents. Fora d'això, la imaginació i el trellat guiaran les diferents propostes:

1. Només hi poden participar textos que responguen a la **temàtica** establerta en la sessió de treball del dia 14 de novembre de 2023.
2. Només s'admetran a concurs aquells microrelats **publicats al blog**.
3. La data límit de publicació al blog: **7 de març de 2024**.
4. Els textos tindran un **màxim de 200 paraules**.
5. Cada centre publicarà els contes en **una sola entrada**, perfectament definida (nom del centre i edició del *Diàleg*, títol de cada conte i nom de l'autor o de l'autora). A més, caldria afegir-n'hi l'etiqueta, que repetiria el nom del centre i l'edició del *Diàleg*.

Com cada any, hi haurà premi, i el nom dels guanyadors es comunicarà durant els dos dies de trobada presencial amb Joan-Lluís Lluís a València. A banda de l'obsequi, es donarà a cada premiat un diploma signat per l'autor.